

גליון מס' 4 - שנה 39 - ספט' / אוק' 2022 - חשפ"ג

קהילתון

בעבר "היים אקספרס"

אתרוגים של ימים נוראים

ראו כתבה בעמוד 5

מערכת הקהילתון מברכת את קוראינו
בברכת שנה טובה ומבורכת.

שתהיה שנה מושלמת...!

דיור מושלם

שירותי דיור מוגן בביתך

חייגו עכשיו
04-8119445

והבטיחו את הנאתכם מהשירות

עכשיו יותר מתמיד! השילוב המושלם בין הבית שלך והשירות שלנו!

גם ליהנות מארוחות טריות, כביסה, ניקיון, טיפולים פרא-רפואיים, שירותי רפואת חירום וביטחון, תיקונים, תמיכה, השגחה ועוד.
הכל עד פתח הבית.

וגם להשתתף בחוגים, בטיולים, להשתמש בחדר הכושר ובבריכה ולצפות באירועי תרבות ואמנות.

הכל בבתי הדיור המוגן של "פסגות כרמל" - דיור מוגן (ע"ר).

דיור מושלם - פריחה מחודשת לך ולביתך.

השירות ניתן ע"י פסגות כרמל - דיור מוגן (ע"ר)

תוכן עיניינים

עמוד 4	דברים שרציתי לומר - מיכה לימור
עמוד 5-8	האתרוג והימים הנוראים, מאין ולכן - יעקב שורר
עמוד 9-14	איך ניצלתי את חופשתי - עינת זבירין
עמוד 15-16	איחוד האמירויות - למה לא ציפיתי - אילנה זבירין
עמוד 17-22	70 שנה לבית וילפריד – מוזיאון וילפריד ישראל המוזיאון וקיבוץ הזורע - רוני כוכבי-נהב
עמוד 23-25	הזיכרון המתעתע שלנו - ד"ר דליה לורנץ
עמוד 26-28	חוסן – מהו ואיך הוא קשור אלינו? - רוני לניר
עמוד 29-31	'על עצמות המתים' – ספרה של אולגה טוקרצ'וק - רעיה טילינגר
עמוד 32-33	ספרו של היקה הראשון בארץ-ישראל ארתור רופין - רפי סיאנו
עמוד 34	מי הייתה ברטה צוקרנדל? - מיכה לימור
עמוד 34-35	האספה הכללית
עמוד 36	טיול דרומה - דוד סימה
עמוד 37	סיפור על דוגמניות וכותונות - דוד סימה
עמוד 38-43	בקהילה - בתשבע וייס

קוראינו מוזמנים לשגר מכתבים למערכת, דעות ותגובות ו/או כתבות לקהילתון

חומר למערכת יש לשלוח לכתובת michalimor@bezeqint.net

בקובץ word, צילומים בפורמט jpeg. חומרים יפורסמו לאחר עריכה והגהה.

חומרים ערוכים לא יועברו לאישור הכותבים ולא יוחזרו במידה ויוחלט שלא לפרסמם.

קהילתון

כתב-עת לענייני חברה, תרבות והיסטוריה

מו"ל: ארגון "פסגות כרמל" (ארגון עולי מרכז אירופה, חיפה)

עורך: מיכה לימור michalimor@bezeqint.net

מערכת: ציפי ברמן, (רכזת המערכת), מיכאל מאיר-ברודניץ, בתשבע וייס, אילנה זבירין,

רות חשמונאי, רעיה טילינגר, ד"ר דליה לורנץ, עדנה מרקוביץ, רפי סיאנו, יעקב שורר

עיצוב: כרמל פרינט דף אור | Design Studio

דברים שרציתי לומר

מיכה לימור

תשפ"ג מתחילה – האם תהא שנה טובה?

אין איש או אישה היכולים לענות תשובה מושכלת על שאלת הנושא, אף לא חוזה עתידות, נביא או שוטה. אנו חיים בעידן בו גם ערך האמת והאמונה בהבטחות פסו חלפו מן העולם. אני תוהה איזו משמעות יש בכלל לחילופי המספרים במניין השנים? מדוע מתקיימת ציפייה הבאה לידי ביטוי באיחולים ובברכות לשנה החדשה? מדוע מטפחים אנו אשליה לפיה שינוי רצוי כלשהו או מסעיר כלשהו יתחולל דווקא במפנה השנה המסתיימת על פי המספור ההיסטורי או המסורתי. הרי הימים המניבים תהליכים היסטוריים, באים בזה אחר זה כזרם אחד מתמשך, בלא שהם, הימים והאירועים, מבחינים במועדים או בתאריכים שנקבעו באורח שרירותי על ידי בני האדם. "הכול זורם" קבע הפילוסוף היווני הקדום הרקליטוס מאפסוס "אי אפשר להתרחץ באותם מי נהר פעמיים שכן כל העת זורמים ובאים מים חדשים". ואכן כמו מי הנהר השוטפים חולפים ועוברים כך ימי האדם ו"מה שהיה שוב לא יהיה". נותר אפוא רק לומר מה רוצה הפרט, מה אני רוצה שיתרחש בימים הבאים המסתמנים בתוקף המסורת באותיות תשפ"ג.

אני רוצה שגזענים 'כהניסטים' לא ינהיגו את החברה הישראלית. אני מתאוה לכך שמעמד המחנכים והמורים בישראל לא ינבע מגובה משכורתם אלא מאישיותם ומנהיגותם הספוגה בערכים ליברליים, מתקדמים, ומרמת השכלתם וכושרם הרטורי החמוש בשפה עברית נכונה ומדויקת. אני רוצה שהמחנכים ילמדו את ילדינו ונכדינו לנהוג אדיבות בכדור הארץ, באתרי הבילוי והפנאי, בטבע, וגם ילמדו אותם להתחשב בזולת ולהמעיט בערך החומרנות. אלה מי הנהר הזכים להם אני מייחל ושאותם ארצה לגמוע בימים הבאים המכונים 'שנה חדשה'. השינוי יזרום אט אט. כמו נהר עתיק ומיושב. אני אופטימי. אל תנודו בראשכם. תרצו ותאבו והמים העכורים יתנקו.

שנה טובה ומבורכת

משולחן המערכת

האתרוג והימים הנוראים, מאין ולאן

יעקב שורר

חג הסוכות היה החג המרכזי בין כל חגי ישראל עד ימי בית שני. הוא נחוג שבעה ימים, והמצווה העיקרית בו היא מצוות הסוכה. מצווה נוספת מן התורה היא נטילת ארבעה מינים על פי הכתוב: "...ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר (אתרוג) כפות תמרים (לולב) ענף עץ עבות (הדס) וערבי נחל" (ויקרא פרק כ"ג, פסוק מ'). האתרוג - מה ידוע לנו על הדרך שבה היה פרי זה מגיע אל תפוצות ישראל? הרי ברוב ארצות הגולה לא צמחו כלל אתרוגים, ואף על פי כן גם בקהילות הנידחות ביותר לא נחוג חג הסוכות ללא אתרוג. ומה ידוע

לנו על המסחר באתרוגים ועל תולדות גידולם בארץ ישראל?

גידול האתרוג והמסחר באירופה ובארץ ישראל

מאז ימי הבית השני קידשו היהודים את הפרי ואף סחרו בו. בעת החדשה היו בין הסוחרים משכילים תורניים – כמו יואל משה סלומון ויעקב ספיר, הידועים לנו מתולדות ארץ ישראל, וגם משה מנדלסון, אבי ההשכלה, אלא שהם לא נמנו עם מגדלי האתרוגים; מלאכה זו, שאינה נקייה ואינה קלה, נעשתה בידי נוכרים. ענפי עץ האתרוג סבוכים ומשתרגים ומלאים קוצים ארוכים וקשים שפגיעתם רעה. עד תחילת

המאה ה-20 בירכו כמעט בכל קהילות אירופה על אתרוגים מגינואה שבאיטליה או מהאי קורסיקה או מן האי קורפו שבמערב יוון.

בתקופת היישוב הישן מקובל היה, שהאתרוגים שגודלו בארץ בשיטות פרימיטיביות על ידי הפלחים הערבים, נקיים הם מחשש הרכבה. לכן שומרי המצוות, ובמיוחד המהדרים שבהם, העדיפו לקחתם לשם מצווה, אף על פי שצורתם לא תמיד הייתה מהודרת. המקומות שבהם גודלו אתרוגים היו אזור הגליל העליון ליד צפת, שכם ואום אל-פחם, יריחו וכפרים שבסביבות ירושלים (ליפתא, קאלוניה, בית נקובא, סובא, וארטאס). היו סוחרים יהודים שסבבו בכפרי הערבים והביאו משם אתרוגים. המסחר באתרוגים היה לעיתים עיסוק משפחתי. בתחילה רוב המסחר נשלט על ידי הספרדים, אך בעקבות העלייה הגדולה של

אתרוג מארץ ישראל

קטיף אתרוגים סוסקין

האשכנזים לירושלים לאחר רעש האדמה בשנת תקצ"ז 1837 גדלה קהילתם והם החלו לעסוק בכך בנפרד. רק בשנות השמונים של המאה ה-19, עם חידושו של היישוב העברי החקלאי בארץ, החלה לעלות חשיבותו של האתרוג הארצישראלי.

ידוע על פרדסי אתרוגים שגידלו הערבים בסביבת יפו, ליד צפת וליד טבריה – שהיו מרכזים יהודיים, אבל מוזר שגידלו אתרוגים בסביבת הכפר הערבי אום-אל-פאחם, בנחל עירון. פרדס כזה אכן היה בסוף המאה ה-19, ועליו מספר יואל משה סלומון, שהיה סוחר אתרוגים: "ביקרנו את כל עצי הגן המגדלים פרי

עץ הדר (הכוונה לאתרוג), חפרנו את כולם עד שרשם למטה בארץ, ושמחנו מאד כי מצאנו, ראינו, כי רחוקים המה משמץ הרכבה, ולא על חינם בחרו אבותינו, רבנינו וגאונינו מדור לדור לברך אך על אתרוגי אום-אל-פחם, כי הגנים האלה נשארו לנו במסורה קדומה מדור דור. כי המה פרי הארץ לגאון ולתפארת, לא חלו בה ידי זרים לטעת זמרה זר ולהרכיב מין בשאינו מינו" ("יהודה וירושלים", עיתונו של רבי יואל משה סלומון, תרל"ז-תרל"ח).

ידועים גם מעט פרטים על פרדס אתרוגים שניטע בידי יהודים ליד טבריה במחצית המאה ה-19 מחומר שהובא מהאי קורפו. א"ר מלאכי מספר כי לאחר שנחרב היישוב היהודי בטבריה ובצפת ברעש האדמה ב-1837 "החזיק בגן הנזכר ישמעאל עז הפנים, ואחר כך כשנתיישבו תבעו אחינו הגן הנזכר והישמעאל לא רצה להחזיר, אך ורק בעד הון רב, ולא יכלו להוציא ממנו, לכן הוציאו רינן על האתרוגים למען לא יקנו ולמען יהיה מוכרח למכור את הגן לישראלים" (א"ר מלאכי, "פרקים בתולדות הישוב היהודי הישן" הוצאת אוניברסיטת תל אביב, תשל"א).

איזהו אתרוג כשר?

עד שנת 1851 היו כל אתרוגי ארץ ישראל בחזקת כשרים על סמך מסורת עתיקה מימי רבי יוסף קארו, וזאת בזכות הגבלה משונה על נטיעת עצים; להלכה היו כל העצים רכוש של הסולטן העותמאני, וכך אפשר היה לפקח על כל עץ שניטע, ולשמור על כשרות האתרוגים. תוקפה של תקנה זו פקע בשנת 1851 (תרי"א),

אתרוגים בפסיפס כורסי

ומאז רבו המזייפים והמרכיבים. סכנת הזיוף נעוצה בעובדה, שאתרוג המורכב על לימון איננו כשר, אבל גידולו נוח יותר.

בארץ התגבשו שתי קבוצות – האחת, של ספרדים ששלטו על פרדסי אתרוגים בסביבת יפו, והשנייה, של אשכנזים ששלטו בפרדסי האתרוגים בסביבת אום-אל-פאחם. התחרות הטבעית בין הסוחרים

הללו, בעיקר כשמדובר בסחורה התקפה לזמן קצוב, גרמה לתופעות מכוערות ולסכסוכים בעלי אופי עדתי. אלה גם אלה החשידו את מתחריהם בכך שמקום סחורתם אינו כשר, והם מפיצים אתרוגים מעצים מורכבים. המחלוקת הזו (פרטיה מובאים במאמר של א"ר מלאכי, הנזכר לעיל), גרמה לחשש שכל האתרוגים מארץ ישראל פסולים, והמסחר כולו כמעט נהרס. לבסוף נמצאה פשרה – המתחרים התאחדו והקימו מסחר משותף אשכנזי-ספרדי, ובכך נפתרה המחלוקת.

פרדס האתרוגים היהודי הראשון בארץ ישראל

אתרוגים בחלקת ארבעת המינים נאות קדומים

את הפסוק במקרא: "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר" (ויקרא כג, מ) פירשו חכמי המשנה כך: "ולקחתם לכם – שתהא לקיחה תמה משלכם" (סוכה כ"ט). כלומר – מעצים שאתם מגדלים בעצמכם בארצכם.

עד שנות השבעים של המאה ה-19 לא היו בעלי פרדסים יהודים, והאתרוגים נקנו כאמור מערבים. באמצע שנות השבעים התחילו לנטוע אתרוגים בבית הספר החקלאי מקווה ישראל, אך הרבנים פקפקו בכשרותם של האתרוגים. אז התעורר הרב חיים אליעזר ואקס, שהיה חובב ציון נלהב,

קנה חלקת אדמה ונטע בה אתרוגים כדי שהיהודים יברכו על אתרוגי ארץ ישראל ויקיימו את דברי חז"ל. השטח נקנה בשנת 1876 (תרל"ו), ובספרו "נפש חיה" מספר ואקס: "הנה בשנה שעברה קניתי שלוש גינות בכפר חיטין הסמוך לטבריה, ושם נמצא קבר יתרו. ונטעתי שמה ששה מאות עצי אתרוגים, ובשנה זו אקווה אם ירצה השם לנטוע כמה אלפי עצים אתרוגים אצל ים החולה. ומזה נוכל לקוות להושיב משפחות לעבוד את האדמה ולשמרה וגם יהיה לישראל אתרוגים למצווה כשרים בבירור בלי שום חשש כלל".

בשנת 1886 החליט הרב ואקס לנסוע לפרדס ולפקח שם על העבודה. על נסיעה זו כתב בין היתר: "נסעתי לשם בסכנת נפשות ממש, בין רוצחים ושודדים – פריצי חיות. בלילה אחד לנתי במדבר ולא במלון אורחים ושמעתי בלילה קול הומה. אחר כך נודע לי כי זו הייתה זעקת זאבים... בעזרת ה' תיקנתי הרבה שם, כי היה חסר להם מים והאתרוג הוא גדל על כל מים. קניתי ושכרתי עוד מים, עד אשר נשתנו האתרוגים לטובה במהותם, ביופיים, בתכונתם ובהדרם." כמו כן הפקיד הרב ואקס על הפרדס יהודי מטבריה בשם אברהם וייסברג. ר' אברהם, שנתכנה בפי יהודי טבריה "ר' אברהם חוטינר", שהה במקום תקופה ממושכת יחד עם בנו. כך החלה ההתיישבות היהודית של כפר חיטים בבקעת ארבל, בשנת תרל"ח, באותה שנה עצמה שבה נוסדה המושבה פתח תקווה, שזכתה לתואר הנכבד "אם המושבות".

"לוח ארץ ישראל" היה שנתון, שיצא לאור בשלהי המאה ה-19 ובראשית המאה העשרים, המו"ל אברהם משה לונץ. בשנת 1901 נכתב ב"לוח ארץ ישראל" כי ליד טבריה יש חווה לגידול אתרוגים: "בייארט חאטון רחוקה אחת וחצי שעה לצפון מערב טבריא, על הדרך העולה מחיפה אליה אצל הכפר חאטון. שטח אדמתה 25 דונם, ואת מימיה תקבל מהמעין עין 'נבי שועיב' היוצא מההר ג'בל מונטאר. והיא נטועה כולה אתרוגים ובה גם בית קטן למושב הגנן. לפנים היו בה כאלפיים עצי אתרוג, ואתרוגיהם היו טובים מאד ונשלחו

בנק אפק סמלי מטבעות ציורי קיר בחיפה תחתית לולב
ואתרוג

שנה שנה לרוסיה, אך בשנים האחרונות יבשו מרבית עזיה ולא נשארו בה רק כמאתיים עצים. הגן הזה נקנה מאת הרב הגאון המנוח ח.א. ואקס זצ"ל בשנת תרל"ח ואותו הקדיש לכולל ווארשא בירושלים. ואתרוגי הגן הזה ככל אתרוגי הכפר חאטון נודעים ביפים ובטהרתם מכל חשש הרכבה. ופרי עצי הגן הביאו הכנסה טובה להכולל. ובודאי ישתדלו ממוני הכולל לטעת עצים אחרים במקום אלה שיבשו." (מתוך "לוח ארץ ישראל" כרך ב עמודים 295296-296295). בשנת 1913 ניסתה קבוצת יהודים צעירים ("קבוצת לודז") להתיישב על אדמות כפר חיטים, אך בגלל סכסוך אלים עם הערבים המקומיים נאלצו המתיישבים לעזוב את המקום. קבוצה שנייה של חלוצים מתנועת "המזרחי" ניסתה להתיישב

במקום בשנת 1924. חברה התגוררו בצריפי עץ, בנו בית כנסת ומגדל מים, אך לאחר תלאות רבות וכמה שנות בצורת נאלצו גם הם לנטוש את המקום בשנת 1933. בדצמבר 1936, בעיצומם של מאורעות הדמים בארץ, עלו למקום חלוצים, בוגרי תנועות נוער ציוניות מבולגריה (ארגון "הקוצר"), וייסדו את המושב השיתופי הראשון בארץ – כפר חיטים. (לפרטים ראה ראו בספר "בדרך לא סלולה" סיפורו של כפר חיטים, מאת שאול דגן ואליהו יקר. (2001)

על שיווק האתרוגים בארצות הברית

עד המאה ה-19 קנו היהודים בארה"ב אתרוגים שיובאו מקורסיקה ומקורפו, למרות מחירם היקר. במחצית המאה ה-19 החלו לקנות גם אתרוגים שמוצאם באיים הקריביים. במכתבו של הרב רייס מ-1847 נכתב כי האתרוגים של ג'מייקה גדלים בטבע ולפיכך אין חשש שהם הורכבו בידי אדם... ב-1869, כשנסתיימה הקמת מסילת הברזל שחצתה את היבשת, נוספו אתרוגים מקליפורניה. במאה ה-20 נעלמו מקורות האספקה הללו, כי האתרוגים מהאיים הקריביים נעקרו כאשר שטחי האתרוגים הטבעיים הפכו למטעי פרי רווחיים יותר, והשיווק מאירופה פסק מחמת מחירו היקר. במקביל חל שיפור ניכר בספנות של אוניות הקיטור, שעשה את ייבוא האתרוגים מארץ ישראל לכדאי (מה עוד שהם גודלו בארץ הקודש), והודות לכך הוא שהתחרה בייבוא מאיי הים התיכון.

יעקב שורר. איש העמותה לתולדות חיפה חוקר, מרצה ומדריך טיולים המתמקד בעיקר בחקר תולדות חיפה והכרמל, מישור חוף הכרמל ועמקי הצפון. היה עורך "חיפה"-בטאון העמותה לתולדות חיפה וגם פירסם ספרים ומאמרים רבים העוסקים בנושאי טבע הארץ, תולדות ההתיישבות ומסלולי טיולים.

איך ניצלתי את חופשתי או: מזרח פולין, 20 ק"מ מהגבול עם אוקראינה, משלחת סיוע הומניטרי

עינת זבירין

מעט אחרי תחילת המלחמה של רוסיה באוקראינה, עוד בימים שכ-150 אלף פליטים חצו את הגבול מידי יום, פורסם סרטון בו נראה ילד הולך לבדו במעבר הגבול מדיקה. לבוש במעיל גדול מידי, גורר רגליים וגורר שקית עם דובי, ובוכה.

ליילד הזה קוראים ואלרי, ומאוחר יותר הסתבר שהוא לא היה שם לבד. ובכל זאת, המראה נצרב. ולא רק הוא, אלא מיליוני הפליטים, המשפחות שנקרעו, הערים ההרוסות, סיפורי זוועות וסיפורי גבורה – כל אלו הצטברו לתחושה שאי אפשר יותר לשבת על הספה, להזדעזע מול CNN ולהגיד כמה שהכול נורא. זה פשוט לא מספיק.

חיפשתי מסגרת, משלחת סיוע. כל הארגונים המוכרים הוציאו רק אנשים דוברי אוקראינית או רוסית, או אנשים בעלי רקע רפואי, פסיכולוגי, חינוכי או סוציאלי. לי יש זוג ידיים ולב, וזה לא הספיק. בסופו של דבר הגעתי אל עמותה שמוציאה משלחות של אנשים ש'לא הצליחו להשתבץ' למשלחות בארגונים הגדולים.

יצאנו לדרך בתחילת מאי. משלחת של עשרה אנשים שנפגשו לראשונה בתור לצ'ק אין.

היעד – העיירה ראדימנו במזרח פולין, כ-20 ק"מ מהגבול עם אוקראינה.

בעיירה נמצא מתחם של פליטים. לא מחנה אוהלים כפי שאנחנו מדמיינים ורואים בסרטים, אלא מבנה שהיה פעם אכסניית נוער, עומד נטוש כבר עשור ולמעשה היה מיועד להריסה.

עם ההתחלה של הגעת זרם הפליטים, התארגנה קבוצה של מתנדבים פולניים ובזמן שיא של כשלושה ימים הם שיקמו מעט את המקום והכשירו אותו למגורים. משלחות ישראליות שהגיעו לאחר מכן המשיכו בסיוד החדרים ובמיון תרומות.

לא מדובר בתחנת מעבר זמנית לימים בודדים, אלא פתרון לשהייה ממושכת יותר של שבועות או אף חודשים.

גרים שם כ-300 איש – ילדים בכל הגילאים, ואימהות. האבות, הגדולים, הדודים ובכלל כל הגברים

בגילאי 18-60 נשארו באוקראינה, להילחם.

למרות השיקום, המקום עדיין עגום, קודר, ולא מסביר פנים. המסדרונות חשוכים, המקלחות והשירותים משותפים ומצבם בכי רע.

ובכל זאת – קורת גג, מקום בטוח.

בחצר הגדולה יש ארגז חול וריהוט גן מאולתר מארגזים ומשטחי עץ של מלגזות. מתנדבים קודמים ארגנו שאת

הכביסה יתלו רק בקצה החצר כדי לפנות לילדים מרחב גדול יותר. מתנדבים שהגיעו אחרינו בנו טרמפולינה ומגלשה.

הפעילות עם הילדים

לפי תדרוך מהעמותה הבנו שהעבודה עשויה לכלול מעט שיפוצים, מיון תרומות, או העסקת ילדים – הן מכיוון שחלק מהאימהות כבר מצאו עבודה והן מכיוון שהם פשוט... ילדים. על המילה הזאת, "להעסיק", אתעכב בהמשך.

מראש התבקשנו להביא איתנו חוברות צביעה, טושים, ערכות יצירה, משחקים וכו'. בין השאר, הבאתי איתי במזוודה כדורגל.

כשהגענו ביום הראשון, אם הבית שאלה "איזה דוכן כל אחד יפתח", וכך הסתבר שרוב העשייה שלנו תהיה תלויה ביוזמה שכל אחד ייטול.

התמקמנו בחצר עם שמיכות על העשב, שולחנות מחדר האוכל והריהוט המאולתר.

לילך הביאה ערכה שלמה להכנת תכשיטים מחרוזים, ויחד עם זהבה הקימה דוכן שהיה הצלחה גדולה לאורך כל השבוע.

אילונה פרסה מגוון של חוברות עבודה ומדבקות ועבדה עם הילדים. היא ייסדה בארץ תנועת נוער ליוצאי אוקראינה, והביאה עימה מכתבים מילדי ישראל לילדי אוקראינה.

לאוניד, שהוא ד"ר למתמטיקה, הכריז על שיעורי חשבון – "אבל לא מה שהם לומדים בבית הספר" ולמעשה לימד חשיבה מתמטית. בהמשך הוא יצר קשר עם ארגון שמעניק מלגות לילדים מחוננים פליטים מאוקראינה. הוא דיבר עם המורה והאימהות של שניים מהתלמידים המתמידים שלו, וטיפל בהרשמה לפחות עבור ילד אחד.

אלכס הבין שהם צריכים עזרה באינסטלציה, ועסק בכך כל

השבוע.

דימה פשוט שיחק עם הילדים והיה אוזן קשבת.

יורה, שהוא קריקטוריסט, פתח עמדת "הצטיירות" – כמו לתיירים בכירות, וגם אצלו עמדו תמיד בתור. יוני ויונתן, ששהו במתחם פליטים אחר ואף לנו בו כל השבוע (בניגוד לשאר, שהתמקמנו במלונות בסביבה), חברו לצוות מתנדבים אמריקאי ושיפצו עליית גג – הפכו אותה לכיתה.

ואני – כיוון שדוכן של חוברות צביעה כבר הוקם, ואת סדנת הצילום תכננתי לימים הבאים, אז במצב של "כאן ועכשיו" רק ביקשתי חבילת דפי מדפסת והכרזתי על דוכן מגזרות נייר ואוריגמי.

כשמכינים מגזרות נייר, השולחן מתמלא בשאריות. נאָזר, ילד בן 4 או 5, הרים גזיר נייר, ואמר "סְמָאלוּט", מטוס. במקרה נפל על אחת מארבע-חמש המילים שאני מכירה ברוסית. באותו רגע נפתח פס ייצור למטוסים. עיטרנו אותם בדגלי אוקראינה, ילדה אחת הדביקה על המטוס שלה המון מדבקות של לבבות אדומים, וילד אחד כתב משהו על שלו. בתנועות ידיים שאלתי מה כתב, והוא ענה "פוטין". הכיתוב היה ארוך יותר, ואפשר לנחש שזו לא הייתה תודה על שחרור העיר שלו.

יש מגבלה – אני לא דוברת אוקראינית או רוסית. הורדתי

לפלאפון מקלדת אוקראינית, ועם הילדים הגדולים יותר התכתבתי דרך google translate. לקטנים השמעתי את התרגום.

עם רצון טוב ותנועות ידיים, אפשר להסתדר. כמות הפעמים שסימנתי לב עם כפות הידיים הייתה עצומה. לא צריך הרבה יותר מזה כדי להעניק תשומת לב, חום ואהבה.

מראש ידענו שחלק מהעשייה תהיה "להעסיק" את הילדים. כשאומרים "להעסיק", חושבים על משהו מסודר ומובנה, למלא להם את הזמן.

אבל מה שכל כך חסר לילדים שם, מה שהם כל כך זקוקים לו, זה תשומת לב. זה ניכר כבר כשהלכנו בסוף היום הראשון. אחד הילדים שאל אם "אמרנו שלום רק להיום או ממש שלום".

הם מחפשים גם לתת מעצמם, לא רק לקבל. קמילה הכינה לי צמיד בדוכן התכשיטים, אליסיה הביאה לי וואפל ודאשה נתנה לי כתר מעמדת היצירה. על כמות החיבוקים והפיפים אי אפשר בכלל לדבר. זו לא ספירת מלאי, כמובן. זה פשוט מבטא כמה שהם צמאים לקשר, ליחס אישי.

בוגדן הכין לי ציור –

המחוות האלו צובטות את הלב.

במתחם יש חדר משחקים. אך ילדים הם ילדים, ותמיד שמחים למשהו חדש. ביום שהבאתי את הכדורגל ושיחקנו בו בחצר, אחד הילדים שאל אם זאת מתנה. הסברנו שכן, זו מתנה. מתנה משותפת לכולם.

במקרה אחר, הלכתי עם אחד הילדים לבחור משחק מהמלאי שהבאנו, הוא התלבט ובסופו של דבר אזר אומץ ושאל אם יוכל לקבל משהו "שיהיה רק בשבילו". זה לא היה ילד חצוף שניסה לשנוור. כמו כל הילדים שם – אין לו כלום משל עצמו. במשך השבוע עסקנו בפעילויות שונות איתם.

כשירד גשם, עברנו לחדר המשחקים:

משחקי כדור בחצר היו נפוצים מאוד:

בהברקה של לילך 'פשטנו' על משתלה, קנינו שתילי פרחים, אדניות ואדמה – וארגנו פעילות נטיעות.

וניסינו לעניין גם את הגדולים יותר:

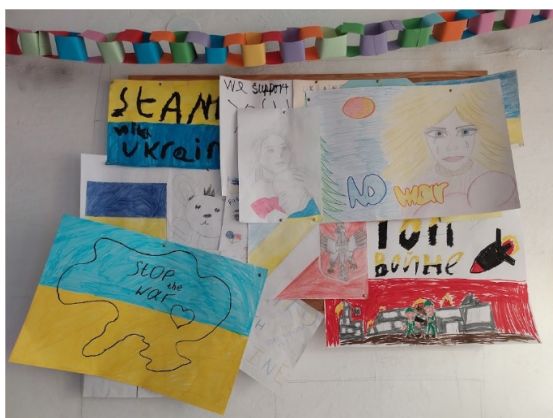

באחד הימים הגיעו מיטות

מיטות קומתיים פשוטות, על תקן מיטות סוכנות. חכמות וקלות להרכבה. כמו איקאה, מינוס העיצוב. אחרי כמה מיטות תופסים מיומנות וקצב, ותוך שעות בודדות הרכבנו מעל 40 מיטות. חלק מהילדים עבדו איתנו, לשמחת שני הצדדים. זו הייתה הפעם היחידה שראינו את החדרים, את תנאי המגורים. כפי שמישהי מאיתנו אמרה, "עכשיו ראינו כמה שהם פליטים".

לא החלפנו מיטות ישנות בחדשות. למעט בחדר אחד, לא היו שם מיטות, רק מזרנים.

היה רגע נוגע ללב של ילד שהפציר בנו שנגיע כבר לבנות את המיטות בחדר שלו. הוא עזר עם הראשונה, וכשהייתה מוכנה טיפס למעלה, בדק אותה מכל הכיוונים, המתמקם ולא ירד.

הוא קיבל מיטה, והוא חגג עליה.

באותו לילה הוא כבר לא ישן על הרצפה.

אוהל הנשים במעבר הגבול מדיקה

מרבית הפליטים מאוקראינה ברחו לפולין, ונכנסו למדינה בעיקר ממעבר הגבול מדיקה. בצד הפולני הוקמו עשרות דוכנים לחלוקת מזון, כרטיסי סים, אוהל של הסוכנות היהודית, מרפאה, ואפילו אוהל סיוע למי שחצו את הגבול עם חיות מחמד.

בשלב מוקדם במלחמה, עלה החשש מסחר בנשים, וארגון ישראלי – "הצלה ללא גבולות", הקים במעבר הגבול אוהל לנשים בלבד. מתחם בטוח.

האוהל הענק מאפשר מנוחה למספר שעות – יש בו כ-20 מיטות מאולתרות. הוא מחומם, יש בו פינת קפה מסודרת, מדפים של מוצרי טואלטיקה, חיתולים ומזון לתינוקות, ביגוד, פינת משחק – הכול מתרומות. האוהל מאויש 24/7, במשמרות.

מראה כללי במעבר הגבול.

אמנם העמותה שדרכה נסענו לא הייתה קשורה לארגון 'הצלה ללא גבולות', אך כיוון שנודע לנו שחסרות להם ידיים עובדות בחלק מהמשמרות – התנדבנו לעזור.

המשימה העיקרית באוהל היא מתן כתף תומכת לנשים ששוהות בו. ביום שסייענו שם, התנועה בגבול הייתה דלילה. רוסיה חגגה באותו היום את יום השנה לניצחון במלח"ע השנייה, ומפחד מהתקפות, תושבי אוקראינה הונחו להישאר בבתיים.

בשבועות הראשונים למלחמה שדרת האוהלים הזאת הייתה מאוד עמוסה, ולא הפסיקו לשדר משם. את אוהל הנשים ביקשו שלא לצלם.

כמה מילים לסיכום

לפני הנסיעה, חשבתי שנעשה משהו מוחשי יותר כמו סיוע במטבחים או חדרי אוכל, עבודה באולמות חלוקה של תרומות, וכו'. לא דמיינתי שאמצא את עצמי "סתם" משחקת או עושה אוריגמי עם ילדים, ובתחילה זה לא הרגיש כתרומה משמעותית.

אך קריאות שמחה של ילדים שפתאום קיבלו צעצוע משלהם, סה"כ "להב ניג'ה" מנייר – אבל איך הוא עף! (הודות לאנטון, בן 8, שלימד אותי, ואני הכנתי עם אחרים);

ומשחק מסירות בכדור, אנחנו וחבורת ילדים – וכמה שמהצד זה נראה הכי נורמלי שבעולם, כמו בפיקניק;

רגעים כאלה והרבה אחרים מספרים סיפור אחר.

הענקנו להם כמה קרני אור וכמה איים של שפיות בכל הטרפת הזאת.

כשעזבנו ביום האחרון, שניים מהילדים אמרו שהיינו המתנדבים הכי טובים שהיו להם. אני רק קיוויתי שבילים שהם יאמרו את אותם הדברים בדיוק למתנדבים הבאים.

מוקדש באהבה לדניל, אליסיה, בוגדן, גלב, קמילה, נאזר, מאשה, דאשה, ניקיטה, דאניה, ריינת, רושה, ולדה, אנטון, סופי, קיריל, לידה, דימה, אנה, אמינה ושאר ילדי הבית הירוק.

עינת זבירין:

עוסקת בתחום ניהול סיכונים, מתגוררת ברמת גן.

בשעות הפנאי - צלמת, צילומי הוצגו בתערוכות בארץ בחו"ל. לצפיה בהם היכנסו לאתר

<http://www.einatix.com>

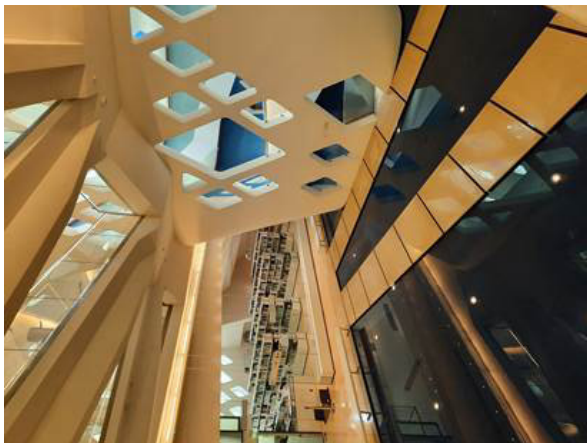
איחוד האמירויות- למה לא ציפיתי

אילנה זברין

מיחזור

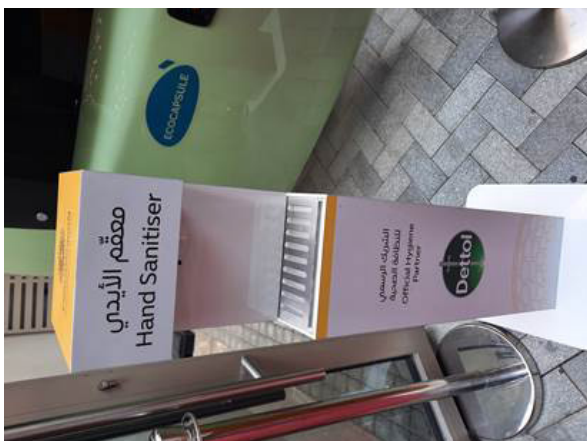

ביקרתי באיחוד האמירויות עוד בתקופה שנערכה תערוכת האקספו העולמית ויום שלם ביליתי בתערוכה. אתחיל דווקא בחנות המזכרות: קניתי משהו קטן וביקשתי שקית. כמו באירופה, זה עולה סכום קטן. אבל - על השקיות מודפסת הכתובת באנגלית: "פעם הייתי זבל". והתמונה שאצרף ממחישה. מדינה עשירה שדואגת לעתיד וממחזרת.

באותה פעימה אזכיר גם את הביקור שערכנו במוזיאון ומרכז לחקר ושימור המדבר באבו דאבי, עם מכון מודרני וספריית מחקר ושימור חיות בר.

שמירה בריאותית - קורונה

הטפסים שמלאנו לפני הכניסה לאיחוד האמירויות היו נוקשים, ארוכים ודי "מנדנדים". היינו צריכים הוכחות שונות על בריאותנו ועברנו גם בנחיתה בדיקת PCR. למרות כל זה, היה כנראה מישהו שלא מילא כראוי את הפרטים, כך שלא נתנו לנו להיכנס לאתר כלשהו ולכן שלחו לנו בערב הראשון למלון רופא ואחות וערכות ובדקו את כולנו. בכל מקום ציבורי בדקו שכולם עם מסכות. למותר לציין שהקבוצה חזרה בריאה ושלמה. נכון שכבר אנחנו לא בשיא הקורונה, אבל לפני יותר מחצי שנה הנושא היה קריטי, ואני מאמינה שמקרה זה מצביע על מגמת השמירה על הבריאות באמירויות.

שתייה

זו מדינה חמה. גם בחודש מארס. במקומות רבים הייתה "ברזייה" עם מי שתייה חינם. במקום מסוים הייתה גם כתובת: מלאו את בקבוקי הפלסטיק שלכם. אל תזרקו אותם!

אמנות

לא תיארתי לעצמי שבדובאי תהיה אמנות מודרנית, ועוד ברחוב, ונגישה לכולם. אמנם על מוזיאון הלובר שמענו, אבל אמנות של מקומיים וגלריות? אז יש. הדוגמה שאצרף היא אפילו עם מחאה חברתית: "ללא צדק אין שלום".

שחזור ושימור תרבות ומסורת

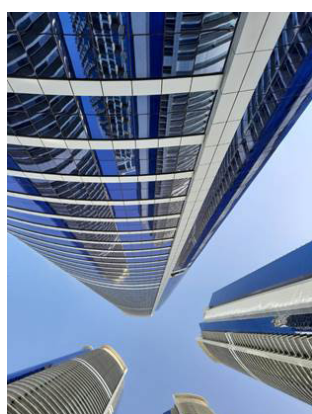
על מוזיאון האסלאם בוודאי כתבו רבים. משפט אחד: מוצגים מופלאים כאלו של ספרים עתיקים, מכשירי ניווט או כלים מדעיים אין הרבה בעולם.

אבל מעבר לזה ניכרת מודעות לשימור. יש גם בדובאי וגם באבו דאבי ניסיונות רבים לשמר ולשפץ מבנים עתיקים. יש מוצגים מסורתיים רבים במוזיאונים. בעיר העתיקה בדובאי יש רחובות רבים ששימרו אותם והיום משמשים כמדרחובים עם בתי קפה וחנויות "כמו פעם". מביקור קצר קשה לדעת ולהתרשם איך שומרים מסורת. רוב הגברים לבושים ברחוב בלבוש המסורתי. יש אוכלוסייה הודית גדולה והם לבושים במלבושיהם או בלבוש המודרני.

נכון שהיינו רק במקום מתוייר וברור שזה מכון למדי. נכון שזו מדינה שבה הטון מוכתב מלמעלה, אבל בכל מקום היה שקט. היה סדר. עמדו בתור. הכול התנהל ללא צעקות, ללא הפרעות, לא הייתה פיסת נייר על הרצפה. אסור היה לעשן, כל כך לא מה שציפיתי. כל כך הרבה אפשר ללמוד מהם!

כמובן שהרושם הראשון הוא הגודל. בניינים ענקיים ותצורות ארכיטקטוניות מגוונות וחדישות. הכתובת כאילו תלויה על האופק: יותר גדול, יותר גבוה, יותר כסף!

אילנה זבירין: גימלאית. אנתרופולוגית ועובדת קהילתית בעבר. מטיילת , מפסלת בעיסת נייר ומנגנת בצ'מבלו. וחושבת שכל יום שלא לומדים בו משהו הוא יום מבוזבז.

70 שנה לבית וילפריד – מוזיאון וילפריד ישראל המוזיאון וקיבוץ הזורע

רוני כוכבי-נהב (קיבוץ הזורע)

וילפריד ישראל, יורשו ומנהלו של בית המסחר "נתן ישראל" במרכז ברלין היה מקורב אל בוגרי תנועת וֶרְקְלוֹיטֶה (בגרמנית: Werkleute אנשי המעש) שהפכה מתנועת נוער גרמנית-יהודית לתנועת נוער יהודית-ציונית כתגובה לעליית היטלר לשלטון בחורף 1933. קיבוץ הזורע נוסד בחדרה במחנה הקיבוצים במאי 1934 ועלה על הקרקע בחורף 1936. פעמיים ביקר וילפריד בקיבוץ הזעיר, ב-1938 וב-1940 וביטא בדרכים שונות את חלומו להצטרף לקיבוץ לאחר המלחמה, אם ישרוד. על וילפריד בביקורו סיפר יוחנן בן-יעקב:

"וילפריד הגיע אלינו לביקור קצר. היה מי שחשב שהחדר שלי, בעל הסגנון הלא כל-כך סטנדרטי, יכול להיות מתאים לאירוח אדם זה. שמחתי להיות מכניס אורחים. כבר במבט ראשון התרשמתי מוילפריד. הוא היה גבר יפה, רציני וגם חייכן, קולו שקט והתנהגותו כשל אציל הודי. דיברנו בלי סוף, הוא סיפר לי על מעשיו, על פעולותיו למען הצלת יהודים באירופה, על חלקו בעלייה הבלתי-לגאלית ועל חלומו הגדול לחיות איתנו. תכניתו הייתה להקים בהזורע מרכז לאומנויות, מקום בו יוכלו אמני קיבוץ הזורע לעבוד בשקט ובאווירה יוצרת. כבר אז הוא הזכיר את כוונתו להעביר אלינו את אוספו האמנותי, במיוחד את אוסף הפסלים מהמזרח הרחוק."

אך הוא לא זכה – ביוני 1943 הופל המטוס שבו טס במשימת הצלה אחת מרבות, בדרכו מפורטוגל לאנגליה והוא נהרג. חודשים אחדים לאחר מכן, באוקטובר 1943, הוכה הקיבוץ בתדהמה כאשר הגיע מכתב מאת אחיו של וילפריד, הרברט ישראל, אל אישים בולטים בהנהגת יוצאי גרמניה וגם אל יוסף אמיר (פרידריך אלטמן) חבר הזורע, מידידיו הקרובים של וילפריד, ובו עיקרי צוואתו:

"... רצוני הוא כי אוסף האמנות שלי יועבר לארץ ישראל.

הייתי רוצה שבניין קטן, אולי ביתן, כ'בית לאמנות ולימודים של המזרח' יוקם בתחומי קיבוץ הזורע, יוקנעם ליד חיפה. הוא צריך להכיל מקום ללימודים, לספריות-יד בענייני אמנות, תרבות וסוציולוגיה, דת ופילוסופיה. הוא צריך להיות נרחב דיו כדי שיוכל להכיל את אוספיו..."

יש לדעת כי באותה שנה היה הזורע ישוב קטן, דחוק במסגרת רצועת אדמה צרה מדרום לכביש חיפה-ג'נין, כליכך צרה שהחברים קראו לה "מגבת". רוב החברים גרו בצריפים ואוהלים, נבנו עד אז רק שני בתי אבן למגורי החברים בני חמישה חדרים כל אחד ושני בתי ילדים.

הרעיון של הקמת "בית לאמנות" היה אבסורדי בעיני רבים והוויכוחים נמשכו למעלה משנתיים. אמנם כבר בחורף 1944 התארגן "חוג מעוניינים" שהוטל עליו להכין פרוגרמה למוסד שיקום, אך רק במלאת שלוש שנים למותו של וילפריד, בראשית יוני 1946, פורסמו בגיליון "בשער" תוצאות עבודתו:

המפעל על שם וילפריד ישראל

לפני שנתיים וחצי החלטנו להקים בקיבוצנו בית-תרבות על-שמו של וילפריד ישראל, בהתאם לצוואתו ולשלב לזה את החדרים הדרושים לצרכיו התרבותיים הכלליים של הקיבוץ וגם לצרכיהם של חברינו האמנים. [...] עתה הגיע הזמן לגשת לעיבוד התכנית ולהתחיל בביצועה ההדרגתי.

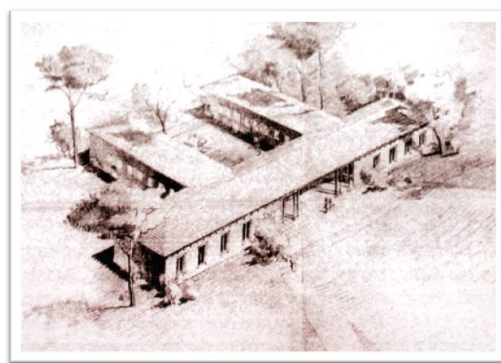
הגם שאין זו אחת משאלות היסוד החמורות והדחופות שבהן אנו נאבקים כעת, עלינו להבין כי אולי לא נוכל להקים את המפעל לעולם, אם לא נדע לכוון את השעה. לא נוכל להתעלם מהעובדה שיש מי שעינו צרה בכך שאוסף האמנות רב הערך של וילפריד יועבר להזרע ושסכום כסף גדול למדי יושקע אצלנו...

ואכן, כבר ב-14 ביולי אותה שנה הובאה ההצעה לפני שיחת הקיבוץ והתקבלה ההחלטה שקבעה מה יהיו הפונקציות השונות של הבית. למרות נטיית החברים בתחילה – הוא לא יכלול חדר מוזיקה. גם לא יהיה בו אולם גדול להתכנסויות. ההחלטה האם להזמין הצעות מכמה אדריכלים הועברה לחוג המעוניינים. השתתפות הקיבוץ בהקמת המפעל תתבטא בשני ימי עבודה שבועיים ובשני ימי גיוס של כל החברים והחברות. מתוך "חוג המעוניינים" נבחרה "ועדת מפעל וילפריד ישראל" ובה שמונה חברים.

משום תחושת בהילות בשל חשש שעיכוב מתן תשובה למנהלי העיזבון של וילפריד ישראל ישבש את העברת האוסף לקיבוץ – המהלכים הבאים התרחשו במהירות רבה. כבר במהלך 1946 הגישו האדריכלים אל מנספלד ומוניו ויינראוב תכנית וכבר ביוני 1947 הונחה אבן הפינה למוזיאון.

1947

1946

וילפריד ישראל (1899–1943)

הבית 1951

הכוונה הייתה לחנוך את הבית לקראת תאריך הולדתו ה-50 של וילפריד ישראל ב-11 ביולי 1949, אלא שבינתיים פרצה מלחמת העצמאות והפרויקט נדחה לימים טובים יותר.

מקץ ארבע שנים נשלמה בניית הבית ואירוע הפתיחה התקיים ב-13 ביולי 1951, אכן, סמוך לתאריך הולדת וילפריד. הוזמנו כל ה"מי-ומי" ביישוב ובתנועה – בין הנואמים היו יעקב חזן ממנהיגי מפ"ם, יו"ר הכנסת יוסף שפרינצק (שבתו נעמי הייתה חברת הקיבוץ) ומרגוט קלאוזנר.

בערב החגיגי נכחו כאלפיים מוזמנים. על הבמה הועלו בזה אחר זה שני מופעים: המחזה "העולם בו אנו חיים" – מאת קרל צ'אפק, והאופרה "אבו חסן" מאת אריך-מריה ובר – הכול על טהרת הביצוע המקומי. האירוע זכה לכותרות בעיתונות של אז, וגם ב"בשער" נכתב:

נעשה ונשמע – שוב התאמת הפירוש המסורתי הניתן לפסוק זה. העשייה היא אשר חוללה מה שלא הצליחו לחולל שיחות ובירורים, לאחד את הקיבוץ כולו – סביב מפעל תרבותי גדול וראוי לשמו. בעשייה המשותפת נשתתקו ספקות ופקפוקים והצלחנו במלאכה. המפעל המושלם שכנע את כולם, את הקיבוץ ואת אורחיו הרבים גם יחד.

בשלב הראשון בוצעה רק מחצית תוכנית הבנייה. הכסף לא הספיק. נבנו שני אגפים – האחד לאוסף האמנותי של וילפריד, השני חדר קריאה. בין שני האגפים נבנה מרחב מקורה ששימש במה לרוב המופעים וההצגות של הקיבוץ – עד השלמת אולם המופעים מקץ 20 שנים...

בשלוש השנים הראשונות לאחר מכן הוצגו על הבמה ארבע הצגות, והוצגו במוזיאון 20 תערוכות. ד"ר גליה בר אור, שהקדישה בספרה "חיינו מחייבים אמנות" פרקים נכבדים לבית וילפריד תוך השוואתו עם "המשכן לאמנות על שם חיים אתר" כותבת:

לעומת המשכן לאמנות בעין חרוד, שהאוריינטציה שלו "כמרכז המקרין אל מעבר לגבולות האתר הגיאוגרפי הפריפרלי של המקום", בית וילפריד ישראל נבנה במרכז הקיבוץ, לא רחוק ממבנה חדר האוכל בתוך שכונת המגורים. מראשיתו תוכנן המוזיאון כך שישמש גם בית תרבות לחברי קיבוץ הזרע, ואחד משני אגפיו תוכנן כספרייה לשירות חברי הקיבוץ.

בתמצית – אף ששני המוסדות הוקמו בקיבוצים בראשית דרכם – אופיים מלכתחילה היה שונה, כאשר "בית וילפריד ישראל" היה מכוון פנימה, לצורכי הקיבוץ וכפוף למגבלותיו, "המשכן לאמנות" בעין חרוד

נועד להיות ונחשב מיומו הראשון מוסד של "תרבות גבוהה", המתקיים ליד הקיבוץ ואמור להקרין על החברים ולהעשיר את חייהם בקיבוץ ומחוצה לו.

כאשר נעצרו תוכניות הבנייה של "בית וילפריד" מחוסר מימון, נתקע הפרויקט לשנים לא מעטות. הבנייה הושלמה ב-1959 בעזרת תרומתו של הרברט ישראל, לאחר ששוכנע בחיוניות הבית ובמקומו החשוב בחיי התרבות בקיבוץ, כרצון אחיו.

חנוכת ההרחבה, הרברט ישראל חותך את הסרט, 1959

עם ההרחבה, נוספו אגפים למוזיאון – ספרייה ואגף תצוגות, שבמרתפו נשמר והוצג אוסף הארכיאולוגיה – רובו ככולו מחפירות שנערכו באזור הזורע, על ידי חברי הקיבוץ ובניהול ארכיאולוגיים ידועים, כמו פרופ' עמנואל ענתי, ז'אן פרו, ד"ר יעקב קפלן ובשנות השבעים פרופ' אמנון בן-תור.

ב-1958 נוסדה חברת "וילפריד ישראל" – לאמנות וידיעת המזרח בע"מ, שנועדה לניהול פעילות הבית כמפעל עצמאי, מנותק מהנהלת החשבונות של הקיבוץ.

עד אמצע שנות השישים נוהל הבית כמעט בהתנדבות ובאולמות התצוגה התחלפו תערוכות אמנות – הן של אמני הקיבוץ האזור (ציפי: מילה מיותרת או שאולי הכוונה לקיבוצי האזור?) והן תערוכות לפי נושאים. על במת הבית הועלו כל ההצגות הגדולות, בתדירות של כמה הפקות מדי שנה. גם חגי השנה נחוגו על במה זו כשהקהל צופה בחגיגה ממדרון הדשא שנועד לכך. בית וילפריד היה בלב הקיבוץ ובלב העשייה התרבותית המגוונת שלו.

סביב המוזיאון הייתה תמיד פעילות התנדבותית, אך עם התבגרות החברים הוותיקים והתעייפותם במידה רבה, גברה התחושה שיש צורך למסד את מעמד המוזיאון ולדרוש מהקיבוץ השתתפות פיננסית עמוקה יותר.

מאחורי פעילות זו עמדו אורי (רודי) בר – מנהל הבית והרוח החיה שהיה האחראי על העיזבון, אהוד טל – אוצר תערוכות מתחלפות; עזרא מאירהוף – ארכיאולוג ואוצר התערוכה הארכיאולוגית; שמעון אופנהיימר – שלא היה מעורב בשלב הראשון של ההקמה, אך הוא זה שכבש את ליבו של הרברט ישראל והביאו לממן את הרחבת הבנייה לפי התוכנית המקורית, וגם בהמשך הצטיין בגיוס תרומות ואוספים חדשים. סביב פעילות הבית התגבש גרעין של חברים נוספים, שהתנדבו וסייעו לפעילות השוטפת של הבית – "כדי שלא יהיו הוצאות מרובות..."

במהלך שנות ה-70 הצטרף גבי מענית לאהוד טל בתחום האוצרות של התערוכות המתחלפות ועם פרישתו היה גבי האוצר וה"רוח החיה" במוזיאון. הוא פנה אל האמנות הישראלית העכשווית.

שיחות ודיונים על מקומו של המוזיאון בחיי הקיבוץ עלו כבר מהמחצית השנייה של שנות ה-60 – אחת לכמה שנים, בשל הפרדוקס המובנה בין מוסד אמנות "אליטיסטי" במהותו, לבין היומרה להישאר "בגובה העיניים" של חברי הקיבוץ ובמיוחד בשל העול הכלכלי של מוסד שאינו מוכר ונתמך באופן ממסדי...

עם חנוכת אולם המופעים ליד חדר האוכל ב-1976, איבדה גם הבמה שבין אגפי "בית וילפריד" את חשיבותה – אף כי מדי פעם חוזרים אליה במופעים מסוגים שונים. בעשור השמיני של המאה נבנו אגף תצוגה אשר "הושאל" זמנית לקיבוץ (השאלה הנמשכת עד היום) ומרתף – מקלט לשמירת האוספים המקוריים ואלה שהצטברו עם השנים מתרומות ועיזבונות.

בראשית שנות ה-80 פרש אורי בר ממשרת "המנהל בהתנדבות". בהדרגה וצעד אחר צעד השתנה אופיו של "בית וילפריד ישראל". הוקמה וועדה של חברים שתקבע מדיניות וגם נבחר צוות ניהול אדמיניסטרטיבי לבית, עד שכעבור שנים אחדות נכנס לתפקיד אהוד דור – שהוביל מהלכי שינוי לקראת סוף המאה, ועיקרם ויתור על "הבית" למען "המוזיאון". המוזיאון שאף להתרחב ובהדרגה הוסט מוקד פעילותו מן הקהילה

הקיבוצית – אל הקהל הרחב ואף ניסה להתקבל כמוזיאון המוכר גם על ידי הרשויות. התרחבות של ממש הייתה בסוף שנות ה-90, כשהתפנה אגף הספרייה, שעברה למבנה חדש וייעודי – 'מתן', מרכז תרבות והנצחה'.

בכל אותן שנים המשיכו חברים "משוגעים לדבר" להתנדב ולתרום מכישרונם וזמנם, ללא תמורה במוזיאון, גם כשהאוריינטציה כוונה לציבור הרחב ולא רק אל חברי הקיבוץ. המוזיאון עבר תהליך של התמקצעות, נוסד אגף חינוך ונכנסו עובדים מקצועיים בשכר, והבית היה ל"מוזיאון וילפריד ישראל". גם הסמליל שליווה את המוזיאון מיום ייסודו הוחלף בסמל עדכני.

ביוני 2001, 50 שנה לייסוד המוזיאון – נערכה סדרת דיונים: "להסדיר מחדש את יחסי הקיבוץ והמוזיאון" ובסיכומם פורסם:

"מועצת הקהילה רואה חשיבות רבה בהמשך קיומו של המוזיאון כנכס תרבותי, חברתי, רוחני ומתייחסת בהערכה רבה להשקעה בטיפוחו ובפיתוחו של המוזיאון בשנים האחרונות. מועצת הקהילה מכירה בצורך לתמוך במוזיאון על מנת להבטיח את המשך קיומו".

אך עם זאת, התלות הכלכלית בקיבוץ נותקה. המוזיאון הפך ל"מוזיאון מוכר" (ומתוקצב) במשרד התרבות. עם הפיכת "בית וילפריד" ל"מוזיאון וילפריד" החלו גם לגבות דמי כניסה מן המבקרים.

בעשרים השנים שעברו מאז החלת השינויים האלה, מתקיימת במוזיאון פעילות רצופה וסדירה. אמנם בתוך הקיבוץ, אך המגמה כלפי חוץ: הקיבוץ אינו המוקד והיעד שלה.

אי אפשר לסיים רשימה זו בלי להתייחס למאורע שזעזע לא מזמן את הקיבוץ ואת כל שוחרי התרבות בארץ – גניבת פריטים יקרי הערך ושבירה ונִדְלִית של מוצגים אחרים, לעיני מצלמות האבטחה, ללא חשש וללא מורא. וכך דווח:

לקהל המבקרים היקר שלנו,

ביום רביעי לפנות בוקר 19.8.2020 נפרץ חדר תצוגת הקבע של המוזיאון שלנו. מן התצוגה נגנבו עשרות

חפצי אמנות, נדירים ביופיים וייחודם האמנותי, חלקם מהאוסף של וילפריד ישראל עצמו. הפורצים הגדילו לעשות והשליכו על הרצפה פסלים וכלים שאותם לא לקחו אלא השאירו שבורים על רצפת המוזיאון. המראה של החלל שנפרץ מעלה תחושה כואבת של אלימות ורוע, וכמובן התהייה מי יכול לעשות מעשה כל כך נורא.....

ולמרות זאת המוזיאון ממשיך להתנהל כבעבר ולהגשים את ייעודו כ"מוזיאון וילפריד ישראל".

ד"ר רוני כוכבי-נהב נולדה בקיבוץ הזורע וחברה בו עד היום. בראשית הייתה מורה ומילאה תפקידים שונים בקיבוץ. לימים יצאה ללימודים אקדמיים. היא בוגרת תואר ראשון ב"אורנים" תואר שני ודוקטורט באוניברסיטת חיפה בנושאי ספרות ופולקלור. הוציאה לאור מספר ספרים וקטלוגים למוזיאונים שונים לרבות מוזיאון וילפריד ישראל שבקיבוצה. כתובתה: editronk@gmail.com

בית וילפריד בהזורע

בית וילפריד בהזורע

בית וילפריד בהזורע

הזיכרון המתעתע שלנו

ד"ר דליה לורנץ

הזיכרון חשוב ומשמעותי לנו מאד, במיוחד בגיל הזהב. הוא חשוב להישרדותנו היומיומית ולקבלת ההחלטות שלנו - קטנות כגדולות. הוא חשוב כמו כן להתנהלותנו הנפשית ולמצב הרוח שלנו. למעשה, אנו רוצים לחזק את מאגר הזיכרונות הנעימים ולמזער את אלו המטרידים אותנו שוב ושוב.

הזיכרון מתייחס ליכולת האגירה של מידע מהסביבה באמצעות החושים - וגם למידע עצמו. ישנם זיכרונות מודעים וכאלו שאינם מודעים. ישנן רמות זיכרון שונות המחולקות על פי משמעות הדברים שחווינו. ישנם זיכרונות לטווח קצר וישנם לטווח

ארוך - וישנו גם הזיכרון המתעתע המתחזה לזיכרון וודאי ומשפיע על התנהגותנו. זיכרון מתעתע נובע, כנראה, מכשלים בקליטת המידע בזיכרון או באחסונו ובקיודו - ואולם אנו - בטוחים ללא הטלת ספק, ב"צדקתו"...

עלינו להביא בחשבון גם את השפעת מצב הרוח והרגשות שלנו בזמן שנוצר הזיכרון, ולהבין שעדים אחרים לא בהכרח זוכרים כמונו: אולי כך נכעס ונתעצבן פחות בזמן עימות על "עובדות". לחילופין, כדאי להאיר את הזיכרונות הנעימים והמחויכים שלנו למען בריאות הגוף והנפש שלנו - איזון ושלווה. מובן שבגיל הבוגר כדאי לשפר את כישורי הזיכרון באמצעות אימון מוחי יצירתי - ולהתייחס בהגיון לתעתועי זיכרון.

כפי שכתבה רחל המשוררת: "ואיך יחיה אדם? ואיך יוכל להם לביעותי הווה ולרוגז הבאות, באין לו כנף-מחסה באין לו חיק-האם של זיכרונות..."

ישנן דוגמאות רבות מחיי היומיום לסוגי הזיכרונות השונים - פוגעני, מנחם, מתעתע ועוד.

למשל: אני בטוחה במאה אחוז ששמתי את מפתחות הבית על הכוננית שבכניסה. אז למה הם לא שם? מישהו הזיז אותם. תמיד מזיזים לי דברים...

כמובן שבסוף המפתחות בכלל היו בתיק שלי... לאמיתו של דבר לא זכרתי היכן הנחתי את המפתחות אבל התעקשתי שאני כן זוכרת. אני זוכרת בדיוק את המעמד המשפיל שבו שפכת עליי את כל זעמך בגלל כוס שנשברה בכיור. נפגעתי עד עומק ליבי מהצעקות ומהמילים הקשות שהטחת בי. אני רואה וחשה בחוויה זו כפי שהייתה, מדי פעם, ולא יכולה לשכוח. אני פגועה וכועסת בכל פעם שאני נזכרת בה.

אז מהו הזיכרון שלנו?

הזיכרון שלנו הוא היכולת לאגור מידע מסביבתנו באמצעות חמשת החושים שלנו: הראיה, השמיעה, הריח, הטעם והמישוש. היכולת לאגור, לקדד ולשמר את המידע שנאגר ולשלוף אותו בשעת הצורך. יכולת זו של

ארגון, אחסון ושליפת מידע חיונית לנו מאד לצורך הישרדות בסיסית, לתפקוד בהווה ולתכנון לעתיד, לידע ולתחושת המציאות.

אלא מה? לעתים תכופות הזיכרון הזה מתעתע בנו ואנחנו משועבדים לו רגשית ומתקשים להטיל בו ספק. הזיכרון שלנו איננו אגור במחסן אחד במוח אלא מפוזר ב"קופסאות" רבות והרכבת התוצר הסופי היא כמו הרכבת פאזל מסובך. הזיכרון שלנו מפורש או מרומז עם מידע עובדתי או שאינו מבוסס עובדתית ומכיל אירועים בעלי משמעות אישית רגשית. הוא מושפע מאינטליגנציה ומיכולת למידה אך כמות המידע עצומה ומסווגת לזיכרון לטווח קצר וארוך וגם לגלוי ולנסתר. באירועים בעלי משמעות רגשית "צובעים" הרגשות את הזיכרון, והמוח שאוהב סדר משלים את הסיפור בפרטים נוספים. כשהזיכרון נחשף שוב ושוב, אנחנו שבים ומאמינים לסיפור ביתר שאת גם אם אינו מדויק ומקבעים אותו כזיכרון אמיתי למרות שאינו כזה. זהו זיכרון מתעתע.

האם אמנם מה שאני זוכרת היום בוודאות מלאה התרחש כך? מה עוצמת הרגשות המעוגלים או המושחזים הנלווים לסיפור הזיכרון שלי?

בין הזיכרונות הנעימים אני זוכרת את ריח הקציצות הרוחשות בשמן הרוחח שאימא שלי טיגנה במחבת הברזל הכבדה ואת הטעם של הלחם שנטבל בשאריות שבמחבת... אני זוכרת את אבא שלי בטקס השכבת הלילה, עוטף אותי בשמיכה בלילות קרים ו"אורז" אותי בפנים לפני נשיקת "לילה טוב"....

אני גם זוכרת איך הגעתי מרחוק, קצרת נשימה, כמעט מאחרת, לקונצרט אלוהי בהיכל התרבות בתל אביב וגם את הר המטרהורן המושלג ניבט בחלון, בשמים כחולים וקרים במלון על הר גבוה בשווייץ. ואני זוכרת עוד דברים רבים גם לא נעימים. איך נשענתי על הקיר במסיבה צוהלת ואיש לא הזמין אותי לרקוד. או את המורה בבית הספר היסודי שהחטיף לי סטירה מפני שחשב שאני עושה לו "פרצוף". אני זוכרת שהבוס הטיפף לי מוסר על טיב עבודתי במעמד העובדים האחרים. חברתי אומרת שבנה מטיח בה מידי פעם הערות קשות על כך שהכתה אותו כל הזמן בילדותו. היא מכחישה זאת נמרצות ואומרת כי הוא מדמיון. גם מכר קשיש שלי זוכר שאבא שלו לא אהב אותו.

אנחנו יודעים שיש גם "זיכרונות שווא" וישנם זיכרונות טראומטיים המאוחסנים בלא-מודע שלנו אך חוקרי המוח מתקשים להוכיח זאת. אנו גם מכירים היטב "שטיפות מוח" וניסיון להשתיל "פייק ניוז". ראו את הפוליטיקאים והדרך בה "עובדים" עלינו עד כי קשה להבחין בין מציאות ובדיון. וודאי הוא כי הזיכרונות, במיוחד אלו הקשורים לרגשות, שונים מאיש לרעהו גם אם היו באותו אירוע. בדומה לסרט היפני המפורסם "רשומון" המתאר פשע של אונס ורצח מבעד לעיניהם של ארבעה עדי ראיה שכל אחד מהם מספר סיפור שונה על מה שארע ולא ניתן להגיע להסכמה.

המסקנה היא שכדאי שנבין שהזיכרון שלנו מתעתע לעיתים ולכן לא כדאי להתעקש על הצדק הבלעדי שלנו.

כדאי גם להבין את המצב הרגשי בו היינו בעת האירוע שאנו דולים מזיכרוננו. אשר לזיכרון היומיומי שבשגרה, כדאי לאכול טוב, לעסוק בפעילות גופנית, רוחנית וקוגניטיבית, בלמידת שפה חדשה, פתירת תשבצים וסודוקו, משחקי קלפים וכדומה. ניתן להיעזר לזכירה בפתקים, בלוח שנה, שעון ובעוד רעיונות יצירתיים. ואשר לזיכרונות פוגעניים, אם הזיכרון מטריד גם היום סימן שהוא משמעותי. אפשר לפרקו לגורמים הגיוניים, לתקשר עם הפוגע ובעיקר להתמקד בהווה ובעתיד, ולא בעבר. צאו מן ההנחה שדברים הם סובייקטיביים ומושפעים מגורמים אחרים כגון פרשנות אישית. לחילופין, התענגו על זיכרונות מתוקים ומחממי לב ושמרו על איזון רגשי. זכרו כי הזיכרון שלנו מתעתע לעתים תכופות, אך הוא משמעותי בחיינו.

ובעיקר חשוב: לצרור את הזיכרונות המתוקים כמו צרור הסיגליות הקשורות בסרט בשירו של דייוויד ברוזה, לשמר אותם בספר הזיכרונות ולהוציאם לשמש לנחמת הלב.

ד"ר דליה לורנץ

עוסקת בייעוץ פסיכולוגי רב תחומי, בתקשורת בינאישית ובכתיבת שירה כתרפיה (שירתרפיה יצירתית).

חוסן – מהו ואיך הוא קשור אלינו?

רוני לניר

בכתבה זו אסקור את המושג 'חוסן' ממבט הפסיכולוגיה, בעקבות קורס שעברתי עם ד"ר הדס מרציאנו, פסיכולוגית חוקרת במרכז לחקר הדחק והחוסן, מומחית בתחום זה, שותפה למחקרים שאציג בכתבה זו.

מקור המושג 'חוסן' הוא מתחום פיזיקת החומרים. בתחום זה חוסן מתייחס לנקודת הלחץ המקסימלית שניתן להפעיל על חומר מבלי שתהיה לו השפעה קבועה עליו, כלומר שאם מפסיקים את הלחץ אז החומר יחזור לצורתו המקורית.

לדוגמה קפיץ שאנו מותחים ובכך משנים את צורתו וכאשר משחררים את המתיחה הוא שב וחוזר לצורתו המקורית. קיימות מגוון דיסציפלינות ש'שאלו' את המושג ממדעי החומר לשימושים נרחבים על מנת לתאר מצבים של שינוי, הסתגלות, גמישות וקיימות, דוגמה לכך היא בתחום הפסיכולוגיה.

ישנן הגדרות רבות ומגוונות למושג חוסן בפסיכולוגיה, המשתנות בהתאם לגישת הפסיכולוגים החוקרים את הנושא. הגדרה כללית יכולה להיות כזו שתטען כי חוסן הוא תגובה פסיכולוגית בריאה ותפקוד פיזיולוגי בריא לאחר אירוע טראומטי בפוטנציה, משמע לאחר אירוע שהיה בעל פוטנציאל להיות טראומטי. בפסיכולוגיה ישנן שתי גישות עיקריות בנוגע להגדרת החוסן. בגישה הראשונה חוסן הוא התקדמות מעבר למצב שהיה קודם לכן, כלומר היה אירוע טראומטי בפוטנציה ולאחריו האדם התגבר עליו וחלה איזושהי התקדמות מתוקף התגברותו. מנגד, ישנם חוקרים אחרים שיטענו כי חוסן זה בפשטות לחזור למצב שהיה קודם, בטרם האירוע הטראומטי בפוטנציה, כמו הקפיץ שהוזכר לעיל- הוא חוזר בדיוק לצורתו המקורית לאחר שחרור המתיחה. אם כן, כיום הקונצנזוס הרווח הוא שחזרה לאחור היא המרכיב העיקרי של חוסן, משמע החוסן הוא החלמה מאפקטים שליליים של מצוקה וקושי וחזרה לרמות סטנדרטיות בסיסיות של בריאות ומיטביות. גם אלו המגדירים חוסן כהתקדמות קדימה בעצם לא שוללים את החזרה לאחור, אלא טוענים שלאחריה תחול התקדמות.

מחקרים שונים מתחום הפסיכולוגיה מתמקדים בחוסן בהקשרים שונים, כגון: חוסן אישי, חוסן קהילתי, חוסן חברתי-לאומי ועוד.

חוסן אישי מתייחס להתמודדות האדם עצמו עם אירועים טראומטיים בפוטנציה. מחקרים רבים מצביעים על כך שאולי בניגוד למה שהיינו חושבים, התגובה הרווחת ביותר אצל רוב האנשים לאירועים העשויים להתפס כטראומטיים היא חוסן. כלומר, מרבית האנשים שעוברים אירוע חיים קשה יצלחו אותו והוא לא יגרום להם לטראומה, לתגובה מתמשכת או לתגובה כרונית. מחקרים שבדקו משתנים סוציו-דמוגרפיים בהיבט של חוסן מצאו כי קשישים באופן עקבי מראים חוסן מוגבר יותר מאשר מבוגרים צעירים כמו כן, תמיכה חברתית הינה מנבאת לתגובת חוסן, כלומר לאנשים החשים שיש להם תמיכה מהסובבים אותם יכולה להיות תגובת חוסן מוגברת. בתחילת תקופת הקורונה (בשנת 2020) נעשה מחקר של פרופ' שאול קמחי (פרופסור מתחום הפסיכולוגיה, מומחה בין-לאומי בתחום החוסן) וחוקרים נוספים מהתחום, בו בדקו היבטים שונים של תגובות חוסן בעת תקופת התפרצות הקורונה בישראל. ממצאיהם העיקריים הראו שמרבית האנשים נמצאו במצב של חוסן גם בעת משבר הקורונה ולא פיתחו חרדה ודיכאון. ממצאים אלו נלקחו ממדגם שנדגם מהאוכלוסייה בישראל במשך שנת 2020 (המחקר פורסם ביוני 2021).

חוסן קהילתי מתייחס לאירוע שהפריע להתנהלות השגרתית של האדם אך באמצעות תהליכים קהילתיים למיניהם הוא חזר לשגרה לאחר ההפרעה. חוסן מסוג זה עשוי להתייחס לביטוי של אינטראקציה בין אנשים לבין הקהילה שלהם, בהתייחסות להצלחת הקהילה לספק את צרכי חבריה ואת המידה בה הם נעזרים בקהילה. פרופ' שאול קמחי התייחס במחקרו בנושא זה (2016) לכך שכדי לחזק חוסן מסוג זה על הקהילה מצד אחד לדאוג לטיפול בצרכים הפיזיים הפרקטיים של חבריה, סיפוק צרכים פיזיים בסיסיים והגנה, ומצד שני לדאוג לאלמנטים הקשורים לתחושות ולתפיסת הקהילה כמו תחושת לכידות ואמון בהנהגה. מחקרים

מתחום החוסן הקהילתי מצביעים על כך שכאשר יש קהילתיות תומכת היא מחזקת את חוסן האדם, קהילה חסינה מחזקת את חוסן האדם.

החוסן החברתי (לאומי). יש שיגדירו את החוסן החברתי כמושג תלוי הקשר דינמי. בהתאם לחוסן החברתי יבחנו ויעריכו את היכולות של חברות דמוקרטיות לשאת משברים ולהתאושש מהם, ניתן לבחון זאת על ידי מדידת איומים ועמדות ציבוריות כגון פטריוטיזם, אמון בשלטון ואופטימיות. חוסן חברתי הוא ביטוי של היחסים בין הפרט לבין המדינה ומוסדותיה והוא משפיע על החוסן הכללי של האדם. ב-2018 קמחי ועמיתיו ביצעו מחקר על קיבוצי הגליל העליון על מנת להשוות בין רמות החוסן הקהילתי של קיבוצי המועצה וליצור תמונת מצב עדכנית של מצבם, ובהמשך לחשוב על תכניות התערבות לחיזוק החוסן לקראת התמודדות עתידית. לאחר ביצוע המדידות בקרב קיבוצי הגליל העליון בוצעה השוואה אל מדדים ארציים (בקרוב היהודים). מהממצאים עולה שבמדדי החוסן האישי והקהילתי תושבי קיבוצי הגליל העליון הראו רמות גבוהות של חוסן בהשוואה למדד הארצי. בניגוד לכך, במדד של חוסן חברתי (לאומי) מדד החוסן הארצי היה גבוה מזה של חברי קיבוצי הגליל העליון. הסיבות לכך יכולות להיות מגוונות, ניתן לשער כי הן עשויות להיות מושפעות מהחיים בפריפריה, מהמצב הביטחוני בצפון הארץ שהיה אז ואולי הסב תחושת סכנה לתושבים (הנתונים נאספו בזמן קיום מבצע 'חגורה שחורה' לחשיפת מנהרות הטרור של חיזבאללה), וכן עמדות פוליטיות שמאפיינות את תושבי הקיבוצים בגליל העליון אל מול העמדות הרווחות של שאר תושבי המדינה במדד הארצי אל מול השלטון שהיה באותה העת (שלטון ימני ברשות הליכוד). מסקנות שעלו מן המחקר הראו כי רמת החוסן עליה ניתן להשפיע במידה הרבה ביותר היא החוסן הקהילתי. ניתן לחזק אותו על ידי יצירת קהילות תומכות ובכך לספק מעטפת תומכת לאנשים.

מדינת ישראל מובילה במחקר בתחום זה בשל המצב הביטחוני בה היא שרויה. לצערנו, העובדה שיש במדינתנו מלחמות ואירועים ביטחוניים בזמן תכופ יחסית, גורמים לכך שיש אירועים טראומטיים בפוטנציה בתכיפות רבה, וההתמודדות מול אירועים אלו מהווה מצע למחקר בתחום החוסן.

לסיכום, חשוב לזכור ולדעת כי נתיב ההתמודדות השכיח ביותר אצל בני האדם עם אירועים קשים, אירועים פוטנציאליים לטראומה מסוגים שונים, הוא נתיב ההתמודדות בצורה של חוסן. אנו יכולים לסמוך על עצמנו, על המנגנונים הפיזיולוגיים והנפשיים שלנו שינווטו אותנו להתמודדות הטובה עבורנו, כמובן שבמקרים בהם חשים קושי רב או כרוני ניתן וכדאי להסתייע בגורמים מסייעים שונים. בנוסף, יש דברים אותם אנו יכולים לעשות על מנת לקדם מנגנוני חוסן, שיעזרו לנו להסתגל ולהתמודד עם האתגרים שבדרך, כמו להשתייך ולהתחבר לקהילה אשר תומכת בחבריה ולהרבות בצחוק. צחוק ורגשות חיוביים הם דרך להפחתת מצוקה בשני מובנים: צחוק מפחית רגש שלילי וגם מקרין חיוביות, שכן שמחה וחיוך יכולים להביא להעלאת תמיכה מהסביבה ורצון להתקרב איש לרעהו.

ספרים רבותי ספרים

'על עצמות המתים' – ספרה של אולגה טוקרצ'וק

רעיה טילינגר

"...יצאנו מן הבית ומיד אפף אותנו האוויר הקר. הלח. המוכר הזה, המזכיר לנו כל חורף מחדש שהעולם לא נברא למען בני האדם, ומראה לנו משך חצי שנה לפחות כמה הוא עוין כלפינו" (11). כבר בתחילת הספר 'על עצמות המתים', מציגה הסופרת את אחת השאלות המרכזיות ביצירה זו: עבור מי נברא העולם ומה מקומו של האדם בו.

לכאורה מותחן ובמרכזו תעלומת מותם של כמה מתושבי כפר פולני קטנטן וסביבתו בגבול פולין צ'כיה. חורף, הכפר כמעט נטוש. הגיבורה, יאנינה דושיינקו היא אחת

משלושת האנשים היחידים המתגוררים בו. היא מתפרנסת מהשגחה על בתי התושבים האחרים ששבים בקיץ לבתי הנופש שלהם. במקצועה הגיבורה היא מהנדסת גשרים. היא בנתה גשרים בסוריה, בלוב ובפולין עד שהחלה לסבול מתחלואים שונים בשלהם נאלצה לעזוב את עבודתה. מאז עבדה כמורה בבית הספר המקומי ופוטרה וכך הגיעה לעיסוקה הנוכחי. התחלואים שלה, תיאוריהם והשפעתם על נסיבות חייה תופשים בהמשך מקום ניכר בספר.

את הימים הארוכים והקרים מעבירה הגיבורה בתרגום מאנגלית לפולנית של שירי ויליאם בלייק, משורר ואמן תחרית אנגלי (1757-1827). בימי חייו נחשבה שירתו מיסטית, רדיקלית ולא מקובלת. במאה העשרים פורשה שירתו, שלא הובנה בזמנו, כמלחמה על זכויות האדם לחופש, לשוויון מעמדי ומגדרי, חופש מדת, מדע, ומתוצאותיה של המהפכה התעשייתית. עוד עיסוק שלה הוא עריכת מפות אסטרולוגיות.

"...אני כך מבלה את הערבים: אני מתיישבת לי במטבח ליד השולחן הגדול, ועוסקת במה שאני אוהבת יותר מכל...רציתי לדעת אם בהורוסקופ של אדם אפשר לראות את מועד מותו...אכן, יש סדר, רק הושט ידך ותמצא אותו. הוא נקבע על ידי כוכבים ופלנטות, השמים הם התבנית שלפיה נקבע סדר חיינו..." (61,62) 'בילוי' אחר שלה הוא תלונות בעל פה ובכתב למשטרה המקומית, בעיקר על ציד וציד בלתי חוקי, אחד העיסוקים הנפוצים והחביבים על חלק מתושבי האזור המשופע ביערות. יאנינה דושיינקו לא ממש חביבה על

אולגה טוקרצ'וק על עצמות המתים

השלטונות.

"...כשמגיעים לגיל מסוים צריך להשלים עם חוסר הסבלנות התמידי של הבריות כלפינו. קודם לכן לא הייתי מודעת לקיומן ולמשמעותן של מחוות, כמו הסכמה מהירה, הפניית מבט, חזרה על כן-כן-כן...עכשיו אני מבינה היטב את כול הקרקס הזה שמטרתו להביע משפט פשוט: "תעזבי אותי בשקט זקנה נודניקית" (35).

לגיבורה יש דעות על הכול ועל כולם:

- על ארצה פולין שמסתמכת על מענקים מן האיחוד האירופי אך אינה מכבדת זכויות אדם וזכויות בעלי חיים כפי שראוי למי שמבקש סיוע ממי שחרט על דגלו ערכים כאלה. הממשלה הפולנית לדעתה גם איננה מסייעת למי מאזרחיה שראוי לעזור לו. המדינה ואזרחיה הם הגהינום: 'אנשים אצלנו לא יודעים להתאחד וליצור חיים משותפים...מדינה של אינדבידואליסטים נירוטיים...' (181).
- על צ'כיה - לעומת פולין היא גן העדן בהתגלמותו. 'איש לא מחרחר ריב. אפילו אם היו רוצים לריב, לא היו מצליחים, כי השפה שלהם לא מתאימה לריבים' (עמ' 181).
- על גברים מזדקנים: "עם הגיל לוקים גברים רבים באוטיזם טוסטסטרוני" (31).
- על גברים בעלי רכבי שטח גדולים: "אני משוכנעת שלבעליהם יש איבר מין קטן, והם מפצים על הפגם הזה" (141).
- על סופרים וכתביה: "האדם הכותב אינו רק הוא עצמו אלא עין שמתבוננת ללא הרף, ואת אשר היא רואה היא ממירה למילים. וכך היא גוזלת מן המציאות את מה שחשוב בה ביותר: את החלק הזה שאי

אפשר לתאר במילים" (58).

הגיבורה מתנדבת לסייע למשטרה לפענח את תעלומות המיתות המוזרות של כמה מתושבי האזור. בחקירותיה היא מגייסת לעזרתה את האסטרולוגיה ומנסה לאושש את התזה שלה שהאסטרולוגיה מנבאת את תאריך המוות. באשר לסיבות שגרמו לשורת המיתות המשוונות יש לה תאוריה מוצקה ובלתי מתקבלת על הדעת. המשטרה מצידה, רואה בה נודניקית זקנה שמפריעה לה לתפקד.

לא ארחיב בסיפור העלילה, ארמוז שהסוף מפתיע ביותר. תיהנו מדמותה המיוחדת של יאנינה דושייקו והחבורה שאספה סביבה: דייר מתבודד נוסף שחי בכפר בחורף, סטודנט צעיר - גם הוא כמו הגיבורה עוסק בתרגום של בלייק ובזה עניינם המשותף, מדען שחוקר זן חיפושיות מן האזור. על הדרך תלמדו אסטרולוגיה ותינהו משירתו של ויליאם בלייק בתרגום לעברית, תכירו את דעתה של הכותבת על בעלי החיים ומקומם בעולם ועל מקומו של האדם בו, דעה שונה לגמרי מן הציווי המוכר לנו מספר בראשית: "ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ" (בראשית א' כ"ח). עד הסוף אי אפשר לדעת האם יאנינה דושייקו רצינית? אירונית? מהתלת בכולם?

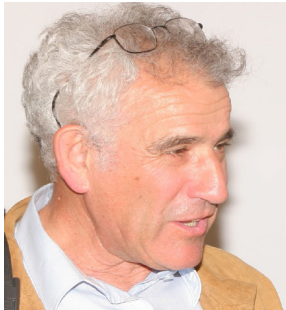
כמה מילים על הסופרת המיוחדת הזו:

אולגה טוקרצ'וק זוכת פרס נובל לספרות לשנת 2018, היא פסיכולוגית יונגיאנית. גרה בכפר קטן בפולין, קראיאנוב. הספר הידוע ביותר שלה הוא: 'ספרי יעקב'. רק ספר זה ו'על עצמות המתים' תורגמו לעברית. פעילה פוליטית - חברה במפלגת הירוקים, טבעונית, פמיניסטית. סופגת ביקורות מקבוצות לאומניות בפולין כלא-פטריוטית, אנטי נוצרית ומקדמת טרור אקולוגי. נציג מפלגת חוק וצדק שהיא מפלגה ימנית השלטת היום בפולין, תבע לשלול ממנה אזרחות כבוד שקיבלה מהעיר נובה רודה כי פגעה בשמו הטוב של הלאום הפולני. יחד עם סופרים ידועים נוספים היא חתומה על מכתב לנשיאת האיחוד האירופי בו דרשו להגן על ערכי הליבה האירופאיים: שוויון, אי אפליה, כבוד למיעוטים וללהטבי"ים.

בראיון אחד עימה נשאלה האם היא מהפכנית והשיבה: "הגענו למקום שהכלים הקודמים לא עובדים. יש רגע שבו צריך לחרוג מן הדברים המקובלים כדי להגן על החלש והסובל... אפשר בספרים להציג הכול מבלי להסתכן".

ספרו של היקה הראשון בארץ-ישראל ארתור רופין

רפי סיאנו

הכלכלה של סוריה 1916

בסוף שנת 1907 ארתור רופין, בן 33, נשלח על ידי התנועה הציונית הגרמנית לפתח פעילות ציונית/התיישבותית בארץ ישראל שבימים ההם הייתה עוד תחת שלטון עות'מני (טורקי). אחרי פרוץ מלחמת העולם הראשונה (1914) טורקיה עמדה לצד גרמניה וגרשה את רוב היהודים שעלו ארצה בשנים האחרונות. רב החלוצים היו בעלי אזרחות רוסית ולכן נחשבו כאויבים. רופין היה בעל אזרחות גרמנית ולכן 'בצד הנכון'. אבל, כיהודי וציוני פעיל חשד בו ג'מאל פחה השליט הכל יכול ודרש מרופין שיעתיק את מקום שהייתו לקונסטנטינופול (קושטה). בזמן שהותו שם, כשנתיים, ניצל רופין לכתיבת הספר "הכלכלה של סוריה" תוך שימוש במשרדים הממשלתיים ומקורות סטטיסטיים למיניהם. בעברו, לפני עלייתו ארצה, חיבר רופין ספר על סטטיסטיקה של היהודים והוציא לאור ירחון ל"דמוגרפיה וסטטיסטיקה של היהודים". הספר על כלכלת סוריה יצא בשתי מהדורות ומהווה מקור נדיר על מצב האוכלוסייה, החקלאות, הייעור, הדיג, המחצבות, התעשייה, המסחר, התחבורה, הנמלים והרכבות בהתחלת המאה העשרים. בספר יש גם התייחסות לחוקים העות'מניים לגבי קרקעות והפרק האחרון עוסק במחשבות על עתיד האזור. אחרי יותר ממאה שנים מאז החיבור אפשר להגיד שרוב רעיונותיו של רופין התגשמו ואלה שלא, נפלו קורבן למצב הפוליטי, רוצה לומר הסכסוך עם הפלשתינים ומדינות השכנות. להלן שני נושאים שבעיני מעניינים: המצב הדמוגרפי בשנת 1915 באזורנו והחוקים על בעלות על הקרקע.

אוכלוסייה

בארץ ישראל לא התקיים בזמן השלטון הטורקי מפקד אוכלוסין מקיף. אזרחים עות'מניים חויבו להירשם בשלטון המקומי אך תושבים זרים לא נרשמו. מן הרשומים עולה:

מספר תושבים	מוטסריפליק (מחוז)
137,164	עכו (עכו, חיפה, נצרת, טבריה, צפת)
153,749	נבלוז (שכם, ג'נין, בני סאב)
398,362	ירושלים (ירושלים, עזה, יפו, חברון, באר שבע)
689,275	סך הכל
25%	מספר זרים מוערך

התפתחות של כמה ערים:	1880	1915
יפו	10,000	40,000 תושבים
חיפה	5,000	20,000 תושבים
ירושלים	35,000	80,000 תושבים

קרקע ומיסוי

בחרתי להביא בפני הקורא פרק על מיסוי, קטסטר (רישום קרקעות), אופי הבעלות על הקרקע וחוקי הירושה בחקלאות. על המיסוי:

א) "המעשר" (החלק העשירי) עלה ל-12,63% כי הוסיפו מס בגין הוראה בבתי ספר, הבנק החקלאי והוצאות חימוש. בכל כפר יש אחראי לגביית המס. על תוצרת חקלאית שנרקבת מהר חייב החקלאי לפדות בתשלום במזומן.

ב) הֶרְגוֹ (Wergho) הוא מס שנתי של 0.4% על הערך הכולל של הקרקע, הבניינים והמטעים.

ג) הָאֶגְנָם (Agnam) הוא מס על בעלי חיים כגון גמלים, תאואים, כבשים, עזים, חזירים. הוא נע בין 4 ל-10 פיאסטרים וישולם אחת לשנה.

ד) מס דרכים 20 עד 40 פיאסטרים לפי האזור וישולם אחת לשנה.

ה) נוודים משלמים פחות לפי האזור בו הם גרים.

הקטסטר (רישום הקרקעות)

לא היה מיפוי מדויק. קיימים ספרים בהם נרשמו פרוטוקולים מלפני 50 שנה. רשומים אלה הם מאוד לא מדויקים (לדוגמה: מעץ הברוש עד לאבן הגדולה דרומה. ר.ס.) לכן יש אין ספור סכסוכים בין שכנים. כל אחד בונה חומות ושם שומרים כדי לשמור על שטחו. אם הוכח עיבוד חקלאי בפועל כבר במשך עשר שנים תוכר הזכות ל- מירי (הסבר בהמשך).

בשנת 1912 נפתח ספר רישום קרקעות לפי השיטה האירופאית. ועדה מיוחדת קובעת את גבולות המגרש ומי שלא מסכים יכול לערער תוך 15 ימים. בינתיים החוק נשאר על הנייר ולא יושם בשטח ורק בהמשך יושם בהדרגה (החוקים נכתבו בצרפתית. ר.ס.).

הבעלות על הקרקע וחוקי ירושה

לפי הקוראן בעל הקרקע הוא המדינה. היחיד הוא בעל קרקע כל עוד הוא חי (מירי). זכות ירושה יש רק ליורש ממין זכר. אם אין כזה אזי הבעלות על הקרקע חוזרת למדינה. השולטן רשאי להפוך את הבעלות הזמנית לבעלות של קבע (מולק).

לאחרונה (החל מ-1912. ר.ס.) זכו גם יורשות לבעלות, היורשים חייבים לרשת גם חובות. אם במשך שלוש שנים השטח איננו מעובד אזי הבעלות חוזרת למדינה (מחלול).

כל שינוי בעלות חויב היתר השלטונות ובדרך כלל היתר כזה לא ניתן לזרים.

עד כאן מתוך הספר של רופין. במיוחד הפסקה האחרונה הכבידה על רכישת קרקעות על ידי יהודים והיותה קושי גדול לתנועה הציונית.

הספר היה לכלי חשוב בהתיישבות ובבניית הארץ.

רופין רשם ביומנו בתאריך 9.7.1916: "ביום 29 ביוני נפגשתי עם ג'מאל פחה על הר הזיתים בבית החולים אוגוסטה ויקטוריה ומסרתי לו את הספר בתרגומו לצרפתית. הוא קבל אותי בקרירות ואמר שהספר עבה מאוד ויהיה לו קשה לקרוא אותו. לנוחיותו סימנתי כמה פרקים חשובים והוא הבטיח לקרוא אותם".

כעבור שנתיים קונסטנטינופול נכבשה על ידי כוחות מעצמות ההסכמה (אנגליה, צרפת, בלגיה, ארה"ב). ג'מאל פחה, אחד האחראים על הרצח בעם הארמני, ברח לברלין ואנחנו לא יודעים אם קרא את פרקי הספר של ארתור רופין ואם לא.

רפי סיאנו : נולד וגדל בציריך – שוויץ. חניך השומר הצעיר. עליה 1967, חבר קיבוץ. בעל תואר בהנדסת חשמל ובהיסטוריה יהודית של אוניברסיטת חיפה. נשוי ואב לארבעה.

מי הייתה ברטה צוקרקנדל?

מיכה לימור

אורה אחימאיר

ספרה החדש של אורה אחימאיר מנווט היישר אל תוך ליבה, עברה ומורשתה של הקהילה היקית. המחברת, אישה סקרנית בעשור השמיני לחייה, יוצאת לגילוי סיפור משפחתי בווינה המעטירה, על תפארת אמניה ואנשי הרוח שלה – וינה של הרצל, מאהלר, קלימט וזינגר. היא מתמקדת בשתי נשים מושכות לב, שהן עיר ומלואה: ברטה צוקרקנדל, שהפכה את הסלון הביתי למוקד תרבות מהפכני והייתה לדמות מרכזית במודרניזם הווינאי, ואף ניווטה מהלכים פוליטיים לקראת תום מלחמת העולם הראשונה, וגיסתה האלמונית אמליה, שזכתה לחיי נצח בזכות דיוקן שצייר גדול צייריה של וינה גוסטב קלימט. צעד אחר צעד ובנחישות היא מפענחת

את תולדותיהן של ברטה ואמליה, שנשזרו באירועים היסטוריים מימי תור הזהב הווינאי עד מלחמת העולם השנייה. כך היא מקימה לתחייה ימי זוהר שמסתירים מכאובי לב, ערגה למיניות ופחד מפניה ותשוקה לחרוג מכבלים שנשים כמותן היו אזוקות בהם. היא גם מתארת את אהבתם של יהודי וינה לעירם ואת תרומתם העצומה לתרבותה ולפריחתה, מתוך ידיעה מודחקת שלעולם יהיו בה נחשדים וזרים. כך עד הקץ האכזרי והנחרץ, עם סיפוחה של אוסטריה לגרמניה של היטלר. דמיון ומחקר מסתחררים בסיפור מהפנט שחושף גם את האישה הכותבת. אורה אחימאיר, מחברת רבי-המכר פֶּלָה ואררטים, משלימה בספר זה טרילוגיה על פניו השונות של סבל נשים בימי פרעות, מלחמה, רצח עם ושואה. כך מסבירה הסופרת את התמסרותה המשעבדת לכתיבת הספר: "עשיתי כמיטב יכולתי, אך דמותכם וחייכם סחפו אותי וכבר לא משנה אם יש קרבת דם קלושה שבקלושות בינינו. סיפור האשליה הגדול שלכם הוא שהפך את הכתיבה עליכם לבלתי נמנעת. רציתי לכתוב על העיוורון, על תמרורי האזהרה ועל בגידת המולדת ואני לא יכולה לעצור".

אורה אחימאיר

בסלון של ברטה

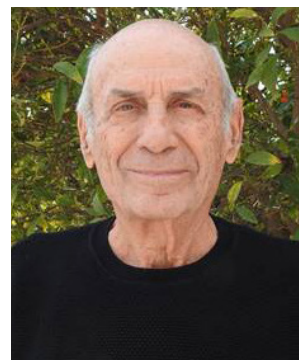
הוועד המנהל שנבחר לעמותת "פסגות כרמל" באסיפה הכללית השנתית
של העמותה שהתקיימה ביום שני, כ"ז תמוז, 25 ביולי 2022.

אילן פרוינד

רעיה טילינגר

בני זוסמן

סילביה ברג

עוזי מנור

פיה פודושין

עידן אמריך

היו"ר הנבחר, **מר בני זוסמן**, וחברי הוועד המנהל, מברכים את מאות חברי הארגון ואת עובדיו, את מאות דיירי חמשת בתי ההורים של הארגון, את מנהלי הבתים ואת עשרות העובדים בבתיים ואת כל אזרחי ישראל בברכת **שנה טובה ומבורכת**, שנה שתבטיח בריאות טובה ופיוס בין כל חלקי החברה הישראלית.

חגי תשרי מהנים ומענגים

בתי הורים

טיול דרומה

דוד סימה (פסגת חן)

מו"פ דרום הוא חוות מחקר ופיתוח של החקלאות האזורית. זהו המו"פ האזורי הראשון שהוקם בישראל. מוקד פעילותו בתחנת הניסיונות שבחוות הבשור, והוא משרת את המועצות האזוריות אשכול, שדות נגב ומרחבים, בשיתוף קק"ל, משרד החקלאות, המשרד לפיתוח הנגב והגליל, החטיבה להתיישבות בסוכנות היהודית, חוקרים ממינהל המחקר החקלאי, מיטב מכוני המחקר והאוניברסיטאות, ומו"פים אזוריים נוספים בארץ.

כמו מו"פים אזוריים אחרים בישראל, עוסק מו"פ דרום במציאת פתרונות הן לבעיות העכשוויות המאפיינות את החקלאות באזור, והן במחקר ובפיתוח ארוך טווח בתחומים של טכנולוגיות ייצור והחדרת מוצרים חדשים, תוך ניצול היתרונות היחסיים של האזור.

הביקור בחוות נסיונות מו"פ דרום

את מצב רוחנו מעלה למרום,

לשמע ולראות את השילוב הנהדר

בין החקלאי העובד לאנשי המחקר

הקשובים לכל בעיה שבשדה תתעורר

ומוצאים פתרון גם כזה גם אחר,

לטיוב היבול ולהעלאת הניצולת,

לשיפור הטעם ולהגברת היכולת

וכשאנו מטיילים בין עגבניות ופלפלים

הדלויים על רשתות ובנחת שם גדלים,

וממשיכים ועוברים בדרכנו הלאה,

מתחת לתותים התלויים להם למעלה,

עולה בלב הרהור, איך את הראש נבטיח,

אם מו"פ דרום יחליט להרים גם אבטיח.

סיפור על דוגמניות וכותונת

דוד סימה (פסגת חן)

שפר גורלנו, ובחרנו לגור בפסגת חן, מקום נעים וחמים. בין יתר הפינוקים שהורעפו עלינו, אנו זוכים לביקורה של חנות קטנה ומטריפה, בה אנו משקיעים בתענוג גם זמן וגם ממון. כדי להדגים את המבחר העשיר של החנות, אני גאה להזמין חמש גרציות משלנו לתמונה משותפת.

לאה הרן את כל החנות סוקרת,
ואת ליבה שובה החולצה הזוהרת,
כחול וטורקיז, טורקיז וכחול,
זה שילוב מנצח, אומר את הכול.

גם תחיה בנחת סביב תתנהל,
"כמה מופתע הערב יהיה מיכאל,
כאשר יראה איזה צבע עליז,
וכמה מתאים לי כחול וטורקיז".

בבית החרושת בסין מוחאים הכפיים,
"בפסגת חן סט שלם נמכר בינתיים".

לזבן פונה רחל בן ישי,
"אנא ממך אמור בחשאי,
החולצה בטורקיז וכחול משגעת,
אבל אני צריכה לדעת,
האם אהיה אחת ויחידה?"
ועונה הזבן "ודאי, הרי זו חולצה בודדה!".

תמי אשל עוצרת את טיולה עם צבי,
"אני מוכרחה לקפוץ לחנות להביא
חולצה שראיתי בטורקיז וכחול,
בפניה איש לעמוד לא יכול".

גם גבי בצניעות כדרכה מסתובבת,
ולפתע נדרכת, כולה משולהבת,
"חולצה כזאת מזמן לא ראיתי,
שילוב של צבעים כמו שרציתי".

משולחן הקהילה

בתשבע וייס, מנהלת הקהילה

חברים יקרים,

חום הקיץ עדיין מעיק. יחד עם זאת, מתחילים להרגיש את משב חגי תשרי הממששים וקרבים. קשה להאמין, אבל השנה עומדת להסתיים. אבל רגע, היא בקושי התחילה! איך חלף לו הזמן חיש קל, שנה נוספת חלפה וכבר מסתיימת. קצת עצוב שהזמן רץ כל-כך מהר. מצד שני, יש בכך גם משהו משמח: שנה חדשה היא פתח להזדמנויות חדשות, אפשרות להתרענן, להתחיל דברים חדשים. באופן סמלי, גם בארגון פסגות כרמל יש התחלה חדשה, עם וועד מנהל שנבחר לאחרונה באסיפה הכללית ומתחיל בימים אלו את פעילותו. מאחלים לחברי וחברות הוועד הצלחה.

צוות הקהילה מאחל לקוראים ולקוראות בריאות איתנה ושנה טובה ומתוקה!

נשמח להצעות ותגובות. פניות לבתשבע וייס:

דואר אלקטרוני: batsheva@beit-horim.org.il, פקס: 04-8346987, טלפון: 04-8258989

נרשמים לפעילות שתיפתח "אחרי החגים" ... קבוצת "זהר" לנשים ולגברים

בהנחיית עו"ס הקהילה זהר רפאלי
הקבוצה תפתח לאחר החגים, במרכז קהילתי פסגות כרמל
(שדרות מוריה 55, חיפה).

נשוחח על ההתמודדויות שהחיים בגיל השלישי מזמנים לנו,
נקשיב ונחלוק רעיונות מניסיונו האישי ומהידוע בתחום.

הקבוצה תיפגש אחת לשבוע בימי רביעי,
בין השעות 10.00-11.00
להרשמה - בבקשה להתקשר לעו"ס זהר
במרכז קהילתי, טלפון: 04-8258989

טיול בוקר מרתק - שבי ציון, כפי שלא הכרתם יום שלישי 25.10.22

07.45 – יציאה ממעון רעות, התשבי 84, חיפה *

08.00 - איסוף מתחנת האוטובוס, שד' מוריה 50 (ליד

ויצו), חיפה

08.10 - איסוף מגן יצחק (תחנת האוטובוס שעל ציר מוריה) *

08.25 - איסוף מבית הורים "פסגת חן", רח' בת חן 40, חיפה

08.50 - איסוף מצומת מוצרט

* בתנאי מינימום נרשמים

בתוכנית:

ביקור באתרים שבשבי ציון וסיור מודרך רגלי ונגיש בישוב

היפיפה והפסטורלי:

- בית צדקה, בית אל. נכיר קהילה נוצרית "צדקה" החיה במקום ומפעילה בית הבראה לניצולי שואה. נפגוש את ראש הקהילה ונשמע את סיפורה המרתק.
- בית הכנסת המיוחד שהוקם כהעתק של בית הכנסת בעיירה רקסיגן, גרמניה. סיפור ספר התורה ששרד את ליל הבדולח.
- הממצאים הארכיאולוגיים, מגדל המים, בית העם, בית הקברות וסיפורו המיוחד.
- צריף הראשונים.
- הפסיפס ושרידי הכנסייה הביזנטית.

13.00 – 13.30 חזרה משוערת לחיפה

עלות הטיול: 60 ₪ לחבר ארגון, 70 ₪ למי שאינו חבר ארגון.

המחיר כולל: הדרכה, הסעה, כניסה לאתרים.

יש להצטייד במסכה. יתכנו שינויים בהתאם להנחיות.

החזר כספי מלא לביטול עד 23.10. לאחר מועד זה יגבו דמי ביטול בסך 30 ש"ח.

הרשמה על בסיס מקום פנוי, במרכז הקהילתי, שדרות מוריה 55 חיפה
הרשמה בטלפון: 04-8258989, ענת, מזכירות הקהילה

המכביה ופסגות כרמל - ארגון עולי מרכז אירופה

בתשבע וייס

"בשנת 1932 התקיימה מכביה עולמית ראשונה בתל אביב. נבחרתי עם עוד כ-10 מתעמלים להשתתף בה (הייתי הצעירה ביותר)...." כך נפתחים זיכרונותיה של **עדנה לחמן ז"ל**.

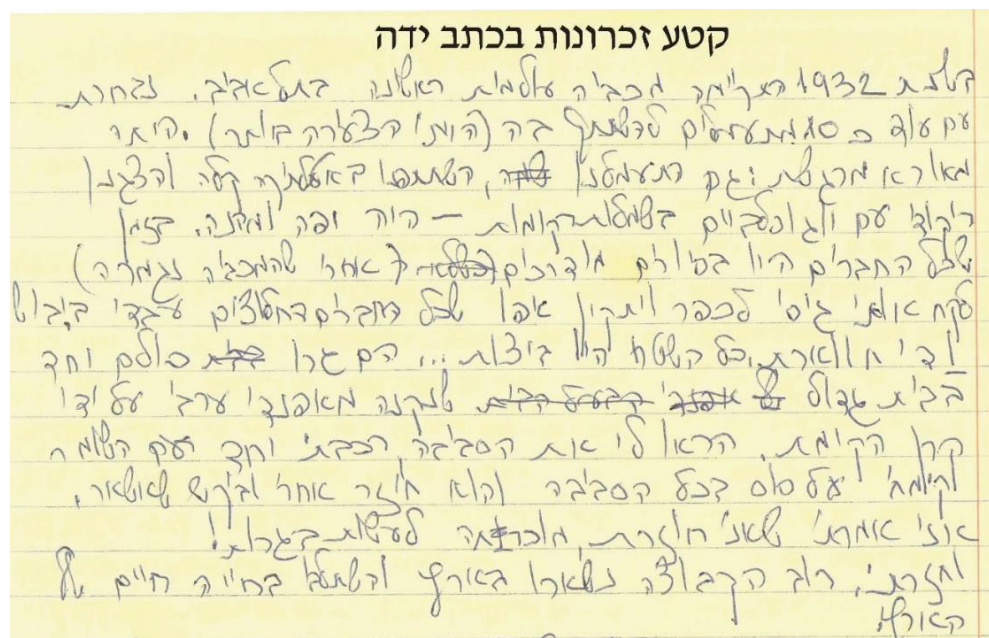

המכביה ה-21 שהתקיימה בחודש יולי האחרון, חיברה אותנו לסיפורה של עדנה, המשלב יחדיו היסטוריה אישית ולאומית. עדנה היתה חברה בארגון עולי מרכז אירופה במשך שנים רבות. בנוסף, השתתפה בקביעות במשחקי הבריידג במועדון הארגון. אהובה על החברים, צנועה. שחקנית בריידג' מעולה. ספק אם מי מהם ידע על עברה הספורטיבי.

נבחרת יוגוסלביה במכביה הראשונה, 1932
עדנה לחמן ראשונה מימין

מזיכרונות עדנה לחמן ז"ל, המכביה הראשונה, 1932:

"בשנת 1932 התקיימה מכביה עולמית ראשונה בתל אביב. נבחרתי עם עוד כ-10 מתעמלים להשתתף בה (הייתי הצעירה ביותר). היה מאורע מרגש:

גם התעמלנו, השתתפנו באתלטיקה קלה והצגנו ריקודי עם יוגוסלביים בשמלות רקומות- היה יפה ומהנה. בזמן שכל החברים היו בסוירים מודרכים (אחרי שהמכביה נגמרה), לקח אותי גיסי לכפר ויתקין, איפה שכל החברים החלוצים עבדו בייבוש ואדי חווארת. כל השטח היה ביצות. הם גרו כולם יחד בבית גדול

שנקנה מאפנדי ערבי על ידי קרן הקיימת. הראו לי את הסביבה, רכבתי יחד עם השומר קימחי על סוס בכל הסביבה והוא חיזר אחרי וביקש שאשאר. אני אמרתי שאני חוזרת, מוכרחה לעשות בגרות!! וחזרתי. רב הקבוצה נשארו בארץ והשתלבו בחיי החיים שלי בארץ..."

המכביה-היסטוריה קצרה: שורשי המכביה נעוצים במועדון המכבי. מועדון המכבי הראשון נוסד בשנת 1895 בקונסטנטינופול (איסטנבול של ימינו). קבוצה של מתעמלים יהודים החליטו להקים מועדון ספורט

יהודי משלהם, לאחר שנאסר עליהם להצטרף למועדון הספורט המקומי מטעמים אנטישמיים. המועדון זכה להצלחה ובעקבותיו קמו מועדוני ספורט יהודים בכל רחבי אירופה. בסוף שנת 1912 התאגדו בארץ ישראל אגודות ההתעמלות תחת ארגון אחד בשם "המכבי" על שם יהודה המכבי.

שנים לאחר מכן, אימץ ארגון המכבי את רעיונו של **יוסף יקותיאל** לייסוד המכביה, אולימפיאדת ספורט המתקיימת בישראל מדי ארבע שנים בהשתתפות ספורטאים יהודים מרחבי העולם. בהתאם לתפיסתו, משולב במכביה המרכיב הספורטיבי יחד עם המרכיב של חיזוק הקשר בין יהדות התפוצות לארץ. המכביה הראשונה התקיימה בשנת 1932.

מנבחרת המתנדבים שלנו נעים להכיר...

בארגון פסגות כרמל כ-30 חברים המתנדבים בתחומים שונים. פעילות מבורכת זו מסייעת רבות לחברי הארגון, כשגם המתנדב נתרם מהתנדבותו לא פחות. בגיליונות הקרובים נציג מפרט לפעם אחד מהמתנדבים או המתנדבות בארגון. הזדמנות להכיר מעט את המתנדב ועולמו ואת הפעילות ההתנדבותית שלו/שלה בארגון.

המעוניינים להצטרף ולהתנדב, נא לפנות לרכזת הקהילה ציפי ברמן 04-8258989

שמעון מיטלמן

שמעון מיטלמן עסק בפיקוח במשרד החינוך. בארגון פסגות כרמל, מתנדב בהוראת העברית למתנדבות מגרמניה המגיעות לשנת התנדבות בבתי הדיור המוגן.

"עם פרישתי לגמלאות, לפני כ-9 שנים, החלטתי להקדיש מזמני גם לפעילות התנדבותית. בחרתי בשני מסלולים: 1. פגישה שבועית עם ניצול שואה. 2. סיוע בהנחלת הלשון העברית, למתנדבות שמגיעות לארץ מגרמניה להתנדב בבתי הדיור המוגן של ארגון פסגות כרמל ובמוסדות חינוך.

בדיעבד, אני חש כי בחרתי דווקא בשני נושאים אלה גם מתוך זיקה ורצון לשמר את מורשתו של אבי אריה לייב מיטלמן ז"ל,

שהיה בעצמו ניצול שואה ("בוגר" בירקנאו), ושתל בליבי שתי אהבות גדולות: לסייע לבני אדם באשר הם, ואהבה לארצנו.

במילים אחרות, במפגשי עם המתנדבות אני יוצק בין המילים והמשפטים לא מעט ציונות וכל זאת באווירה של סובלנות וקבלת האחר.

”משלנו”

לאור פניות קוראים, אנו שמחים לחדש את מדור "משלנו". המדור הזה הוא שלכם! במדור יוצגו בפני הקוראים שירים, סיפורים קצרים פרי עטכם, תחביבים, מתכונים אהובים. רצוי לצרף תמונות. מוזמנים להעביר חומרים במייל: batsheva@beit-horim.org.il

חמשת העובדות בחיי כתושבת חיפה הקשורות לשם "אבא חושי" ראש עיריית חיפה בין השנים 1951-1969

חוה בינדר

מעולם לא הכרתי את האיש באופן אישי, אולם במהלך שנות חיי התודעתי לשמו באופנים שונים. א. בשנת 1956 כאשר התחלתי את לימודי בבית הספר לאחיות מוסמכות במרכז רפואי רמב"ם כתושבת חיפאית צעירה נחשפתי לפועלו כראש עיר. חריצותו ומסירותו לניקיון העיר וטיפוחה הייתה ידועה. נוהג היה על פי השמועות להשכים עם עלות השחר ולסייר ברחובות העיר על מנת לפקח אישית על הנעשה בה. במהלך כהונתו נרשמו לזכותו עוד מפעלים רבים. אישית כתושבת נהניתי מיוזמתו להקמת התיאטרון העירוני, תערוכת הפרחים הבין לאומית, מצעד חג הביכורים בשבועות, תזמורת הנוער העירונית, הנהיג את יום האם ביום השני של חנוכה (כיום יום המשפחה), והקים את הרכבת התחתית – הכרמלית ושם תשתית להקמת אוניברסיטת חיפה.

ב. כאמא צעירה, זכו ילדי להתחנך בבית הספר יבנאלי שהיה בניהולה של הגב' רות לין – בתו של אבא חושי שאופיינה בתכונות של מסירות וניהול ללא חת בדומה לאביה. רות הצליחה להנחיל גם לצוות המורות את הרוח החינוכית בה האמינה כמו משמעת, סקרנות לחידושים, מסירות חם ואהבה.

ג. כעבור שנים עם פתוח הקריירה המקצועית שלי בבית הספר לסיעוד על שם אלזה ילין ז"ל (שהייתה מנהלת ביה"ס בתקופת לימודי), הכרתי את נכדו של אבא חושי. דר' רן לין התמחה במחלקה האורולוגית בה הדרכתי את הסטודנטים לסיעוד. גם הוא, כסבו ואמו, ניחן בתכונות שהקנו לו הרבה הערכה מקצועית שהובילו אותו לקידומו.

ד. את לימודי האקדמיים רכשתי באוניברסיטת חיפה שאבא חושי היה בין מייסדיה. רב הסמינריונים לתואר שני נערכו במגדל אשכול שבו הוקם חדר הנצחה מאובזר בחפציו האישיים של אבא חושי שהועברו מחדרו ששכן בהיכל העיריה. לעיתים קרובות נהגתי להעיף מבט לעבר החדר לשמור זיכרונו. ללא ספק כהונתו ארוכת השנים כראש עירייה הצליח להטביע את חותמו באופן בולט על אופייה והתפתחותה של העיר חיפה.

ה. למרבית הפלא, בערוב ימי אני מתגוררת בשדרות אבא חושי. שדרה מרשימה על רכס הכרמל המובילה לאוניברסיטה ובחלקים ממנה ניתן לצפות בזמנית על נוף המפרץ עד ראש הנקרה מצד צפון ועל רצועת החוף עד קיסריה מצד דרום. השילוב הנדיר של ההר והים הופכים את חיפה לעיר מיוחדת וקסומה בעיני כל רואיה ובעיני במיוחד. הנוף הנשקף מחלוני בשדרות אבא חושי:

גליון מס' 4 - שנה 39 - ספט' / אוק' 2022 - תשפ"ג

קהילתון

בעבר "היים אקספרס"

מדור ספרים – קריאה מהנה בחגי תשרי

מי הייתה ברטה צוקרקנדל?
(ראו עמוד 34)

'על עצמות המתים' – ספרה של אולגה טוקרצ'וק
(ראו עמוד 29)

מערכת הקהילתון מברכת את כל
הקוראים בשנה טובה ומבורכת.